

МОНГОЛБАНК

**“КОВИД-19” ЦАР ТАХЛЫН ҮЕД БАНКНЫ СИСТЕМД
ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН ЗОХИЦУУЛАЛТ,
ТЭДГЭЭРИЙГ ХЭВИЙН ГОРИМД ШИЛЖҮҮЛЭХЭД
БАРИМТЛАХ ЗАРЧИМ**

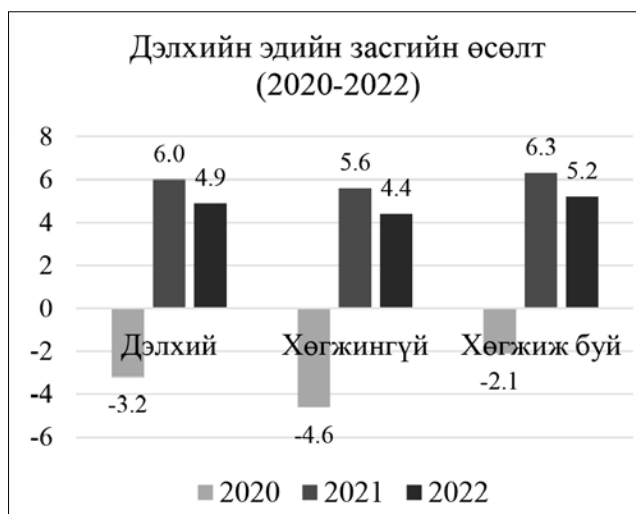
Н.Нинжин¹⁹

¹⁹ Монголбанк, ББӨБГ, Банкны бодлогын хэлтсийн ахлах хянан шалгагч. Цахим хаяг: ninjin@mongolbank.mn

1. ЭДИЙН ЗАСАГ, САНХҮҮГИЙН ӨНӨӨГИЙН ОРЧИН

Цар тахлын эсрэг дархлаажуулалтын ажил эхэлснээс хойш улс орнуудын эдийн засаг сэргэж, ирэх 3 жилд тогтвортой өсөлт үзүүлэхээр байна.

Зураг 1. Дэлхийн эдийн засгийн өсөлт

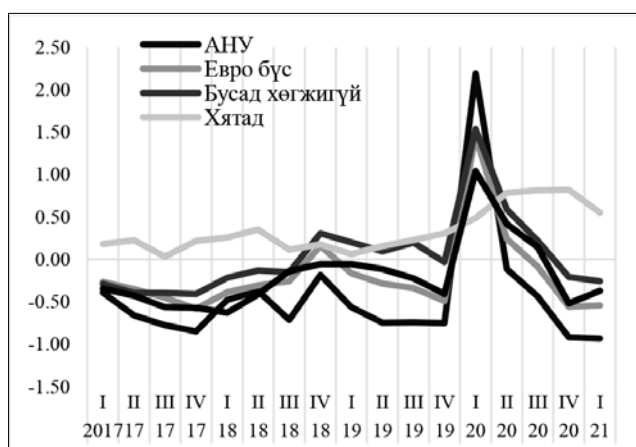

Эх сурвалж: Дэлхийн эдийн засгийн төлөв
2021 оны 7-р сар, ОУВС

Олон улсын валютын сан (ОУВС)-гийн 2021 оны 7 дугаар сарын төсөөллөөр дэлхийн эдийн засаг 2021, 2022 онуудад харгалзан 6.0 ба 4.9 хувиар өсөхөөр байгаа бөгөөд үүнд хөгжингүй орнуудын эдийн засаг 5.6 ба 4.4 хувиар, харин хөгжиж буй улсуудын эдийн засаг 6.3 ба 5.2 хувийн өсөлт үзүүлнэ гэж тооцоолжээ. Гэвч улс орнуудын хувьд сэргэлт харилцан тэнцвэргүй явагдаж, зарим салбарын үйл ажиллагаа удаашралтай хэвээр байгаагийн зэрэгцээ иргэд, ААН-үүдийн төлбөрийн чадварт цар тахал ялгаатай байдлаар нөлөөлсөн нь банк, санхүүгийн салбарт үүсч, хуримтлагдсан эрсдэл мөн харилцан адилгүй болохыг илтгэж байна.

Ялангуяа хөгжиж буй орнуудын хувьд тулгарч болзошгүй гол эрсдэл бол хөгжингүй улсууд бодлого, зохицуулалтаа хэвийн горимд шилжүүлэхэд олон улсын зах дээр хүүгийн түвшин нэмэгдэж, санхүүгийн төлөв чангарснаас үүдэн эдгээр улсуудаас хөрөнгийн гадагшлах урсгал нэмэгдэх, улмаар дотоод валютын ханш сулрах явдал юм.

Зураг 2. Дэлхийн санхүүгийн орчны төлөвийн индекс (FCI)

Эх сурвалж: Дэлхийн эдийн засгийн төлөв
2021 оны 7-р сар, ОУВС;

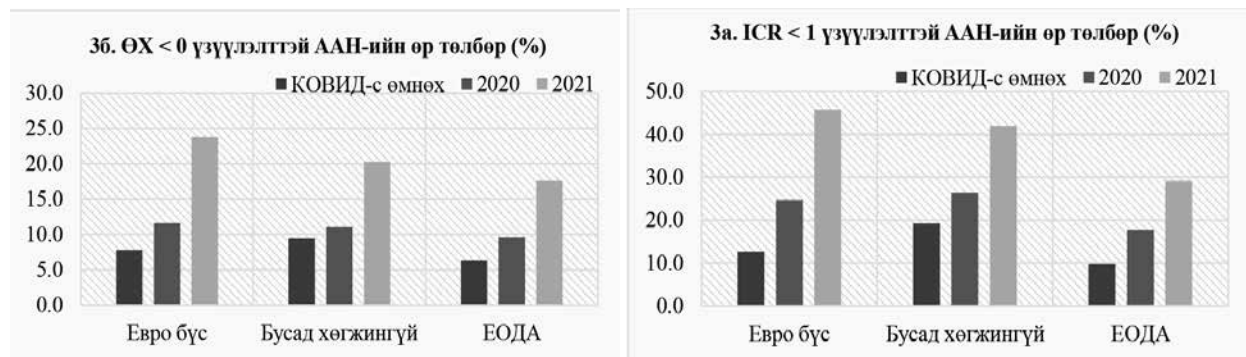
Дэлхийн санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлан
2021 оны 4 дүгээр сар, ОУВС.

ОУВС-гийн 2021 оны 4 дүгээр сард нийтэлсэн “Дэлхийн санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлан”-гаас үзвэл, улс орнууд цар тахлын эсрэг бодлогын хариу арга хэмжээ авсны дүнд дэлхийн санхүүгийн орчин харьцангуй сул төлөвтэй байна (Зураг 2). Харьцангуй сул санхүүгийн орчин нь хөрөнгийн зах зээл дээр үнэ өсөхөд хүргэж, үүний дүнд банк, санхүүгийн байгууллагуудын эрсдэл хүлээх сонирхол (risk appetite) нэмэгдэж, зээл олгоход тавих шаардлагыг хэт сулруулснаар өрх, ААН-үүдийн өрийн дарамтыг нэмэгдүүлэх эрсдэл үүсэх боломжтой байна.

Үүний зэрэгцээ, цар тахлын нөлөөлөл хамгийн хүнд туссан хувийн хэвшлийн салбар – тэр дундаа жижиг, дунд үйлдвэр (ЖДҮ)-үүд – энэ удаагийн хямралыг их хэмжээний өрийн дарамттай даван туулахаар байна. ОУВС-гаас дэлхийн улс орнууд дахь ААН-ийн салбарын эмзэг байдлын шинжилгээг хийсэн ба шинжилгээний үр дүнгээр ЖДҮ-ийн салбарын орлого буурч, өрийн түвшин нэмэгдсэн нь ирэх онд зээлийн эргэн төлөлт хийх чадварыг огцом бууруулж, өөрийн хөрөнгийн позицид сөргөөр нөлөөлөхөөр байна²⁰ (Зураг 3а, б). Энэхүү нөлөөлөл шинжилгээнд хамрагдсан бүх улсуудын хувьд ижил байгаа буюу эрсдэлд орсон өр төлбөрийн хэмжээ (debt-at-risk) 2021 оны эцэст цар тахлаас өмнөх үеийн түвшнээс дунджаар 3 дахин өндөр байх тооцооллыг гаргажээ. Бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний салбараар ангилж үзвэл хувийн хэвшлийн салбар дотроо зочид буудал, зоогийн газрын үйлчилгээ, боловсролын үйлчилгээ, үзвэр үйлчилгээ болоод бусад үйлчилгээний салбарын төлбөрийн чадвар хамгийн их суларч, өрийн дарамт нь нэмэгдэж байна (Зураг 3в).

Улс орнуудын эдийн засгийн төлөв тогтворжиж, өсөлт сэргэх хүлээлттэй байгаагийн зэрэгцээ цар тахлын нийгэм-эдийн засаг, банк, санхүүгийн тогтолцоонд үзүүлэх нөлөөлөл илүү тодорхой болж байгаа өнөөгийн нөхцөлд хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудын хамрах хүрээ, үргэлжлэх хугацааг бодит сектор болон санхүүгийн системд хуримтлагдсан эрсдэлийг харгалзан тохируулж, цаашид үргэлжлүүлэх нь чухал болж байна.²¹

Зураг 3а, б. ЖДҮ-ийн салбарын төлбөрийн чадварын эрсдэл: суурь сценари

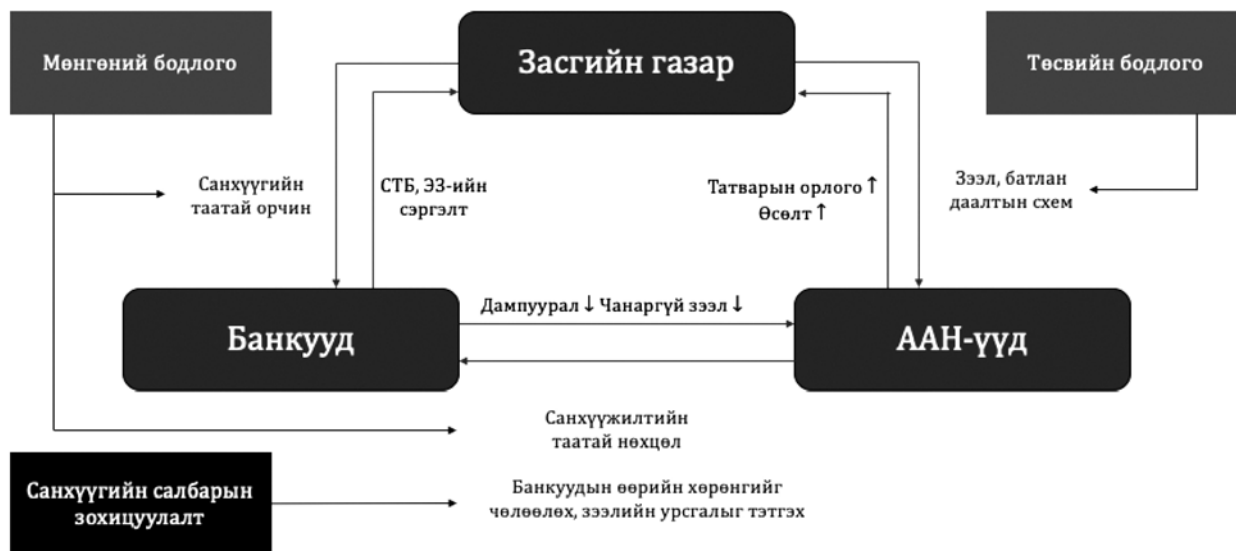

²⁰ Түүвэрт Бразил, БНХАУ, Франц, ХБНГУ, Энэтхэг, Итали, Япон, Мексик, Польш, ОХУ, Испани, Турк, Их Британи, АНУ зэрэг улсын 19,500 ААН-ийг хамруулжээ.

²¹ Бизнесийн салбарын эрсдэлд орсон өр, төлбөрийг ICR (Interest Coverage ratio) буюу EBIT, хүүгийн зардлын харьцаа нь 1-ээс бага өр, төлбөрийн нийт өр, төлбөрт эзлэх хувь болон өөрийн хөрөнгө буюу equity < 0 болсон өр, төлбөрийн нийт өр, төлбөрт эзлэх хувиар хэмжив.

ЕОДА – Европ, Ойрх Дорнод, Африкийн бүсийн орнууд.

Зураг 3в. Эрсдэл өндөртэй өр төлбөрийн эзлэх жин, салбараар

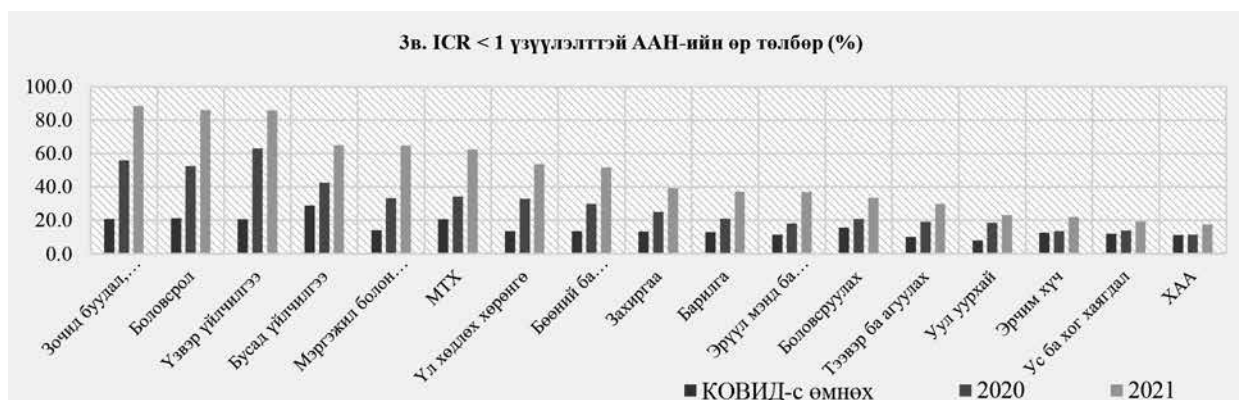

Эх сурвалж: Дэлхийн санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлан, 2021 оны 4-р сар, ОУВС

2. ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН ХӨНГӨЛӨЛТТЭЙ ЗОХИЦУУЛАЛТУУД

Цар тахлын дэгдэлтийг бууруулахад чиглэсэн хязгаарлалтын арга хэмжээний улмаас бизнесийн ихэнх салбарын үйл ажиллагаа доголдсон эсвэл зогсонги байдалд шилжсэн тул бодлого боловсруулагчдын зүгээс бодит эдийн засгийн үйл ажиллагааг дэмжих, зээлийн тасалдал үүсгэхгүй байх, иргэдийн ажлын байрыг хадгалах, банк, санхүүгийн системийн алдагдлыг бага түвшинд барихад чиглэсэн өргөн цар хүрээ бүхий арга хэмжээг цогц байдлаар хэрэгжүүлсэн билээ.

Зураг 4. ЗГ, банкууд, ААН-үүдийн хоорондын холбоос

Эх сурвалж: Schnabel (2021)

Хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудыг төсөв, мөнгөний бодлого болоод банк, санхүүгийн салбарын зохицуулалтын хүрээнд нягт уялдаатай хэрэгжүүлсэн тул өөр хоорондоо нөхөх, тэтгэх харилцан нөлөөлөлттэй юм (Зураг 4). Өрх, ААН-ийн санхүүгийн нөхцлийг

дэмжих цогц арга хэмжээнүүд зээлийн тасалдал үүсэхгүй байх нөхцлийг бүрдүүлснээр эдийн засгийн үйл ажиллагааг тэтгэн, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангаж өгсөн бол мөнгөний бодлогоор дамжуулан банкуудын нөөцийг чөлөөлөн, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг тэтгэж, санхүүжилт авах таатай орчныг бүрдүүлэв. Харин санхүүгийн салбарын зохицуулалтын хүрээнд холбогдох журам, зарчимд өөрчлөлт оруулах, зохистой харьцааг сулруулах аргаар зээлийн урсгалыг тасалдуулахгүй хадгалав. Дээрх арга хэмжээг цогц байдлаар хэрэгжүүлснээр зээлийн огцом агшилт, зээлдэгчид гэнэт төлбөрийн чадваргүй болох эрсдэлээс сэргийлж, банкуудын тайлан тэнцэл, ашигт ажиллагааг хамгаалж чадлаа.

2.1. Олон улсын туршлага

Олон улсын туршлагаас үзэхэд улс орнуудын бодлого боловсруулагч, зохицуулагч байгууллагуудын зүгээс Ковид-19 цар тахлын сөрөг нөлөөллөөс өрх, ААН, санхүүгийн байгууллагуудыг хамгаалах зорилгоор төрөл бүрийн хөнгөлөлттэй зохицуулалтыг хэрэгжүүлсэн ба ОУВС-ийн судалгаагаар 100 орчим улсад хэрэгжүүлсэн 800 гаруй төрлийн хяналт шалгалтын болон зохицуулалтын арга хэмжээ бүртгэгдсэн байна. Үүнээс улс орнуудад хамгийн түгээмэл ашигласан хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудыг дараах байдлаар тоймлон харуулав (Хүснэгт 1).

Хүснэгт 1. Түгээмэл хэрэгжүүлсэн хөнгөлөлттэй зохицуулалтууд

<u>Түр хугацаагаар хойшлуулах:</u>	<u>Зохистой харьцааны болон НББ-ийн дүрэм:</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Зээлийн төлбөр • Барьцаа хөрөнгийн худалдаа • Дампуурлын хэрэг үүсгэх, хянан шийдвэрлэх үйл ажиллагаа 	<ul style="list-style-type: none"> • Нөөц хөрөнгийг ашиглах • Ногдол ашиг тараахыг хязгаарлах • Хөрвөх чадварын шаардлагыг сулруулах • Зээлийн эрсдэлийн оноо (ангилал болон) эсвэл андеррайтингийн стандартад өөрчлөлт оруулахгүй байх • Хуримтлагдсан хүүгийн төлбөрийг тайлан дээр бүрэн тусгах
<u>Санхүүжилт олгох:</u>	<u>Бусад зохицуулалт:</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Зээлийн батлан даалт • Хөнгөлөлттэй нөхцөлтэй санхүүжилт олгох • Хувийн хэвшлийн вэксель, бонд, хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасыг худалдан авах 	<ul style="list-style-type: none"> • Хүүг бууруулах • Уламжлалт бус мөнгөний бодлогын хэрэгсэл • Төсвийн шууд дэмжлэг/татвараас түр чөлөөлөх • Богиносгосон ажлын цагийн хөтөлбөр

Эх сурвалж: ОУВС, СТБЗ

Дээр дурьдсан өргөн цар хүрээ бүхий зохицуулалтын арга хэмжээг зохицуулагч байгууллагууд өөрийн улсын нөхцөл байдалд тохируулан хэрэгжүүлж ирсэн билээ. Үүнээс, зээлдэгчид чиглэсэн зохицуулалтын хүрээнд цар тахлын нөлөөллийн улмаас төлбөрийн чадварын хүндрэлд орсон иргэд, ААН-ийн зээлийн төлбөрийг тодорхой хугацаагаар хойшлуулах, барьцаа хөрөнгийг худалдан төлбөрийн үүргийг гүйцэтгүүлэх, дампуурлын хэрэг шинээр үүсгэх болон үүссэн хэргийн хянан шийдвэрлэх үйл ажиллагааг түр хугацаагаар хойшлуулах зэрэг зохицуулалтуудыг хамгийн түгээмэл ашигласан бол

банкуудын зүгээс зохистой харьцаа, НББ-ийн дүрэм, журмын хүрээнд хийсэн хөнгөлөлт зохицуулалтыг түгээмэл хэрэгжүүлэв. Үүнээс гадна, ЗГ-ын батлан даалтын схемийн дагуу хөнгөлөлттэй нөхцлөөр санхүүжилт олгохын сацуу төсөв, мөнгөний бодлогын хүрээнд бодлогын хүүг бууруулах, хувийн хэвшилд чиглэсэн төсвийн шууд дэмжлэг үзүүлэх, татвараас түр чөлөөлөх зэрэг хөнгөлөлтийн арга хэмжээг түгээмэл ашигласан байна.

2.2. Монгол улсын туршлага

Монгол улсад Ковид-19 цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тархалтыг бууруулахад чиглэсэн хөл хорио, хязгаарлалтын арга хэмжээг 2020 оны 3 дугаар сараас эхлэн хэрэгжүүлсэн. Хорио цээрийн арга хэмжээнээс үүдэж болзошгүй хямралт нөхцлөөс өрх болон бизнесийн секторыг хамгаалж, банк, санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангаж ажиллах зорилгоор бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий зохицуулагч байгууллагуудаас шат дараатай, өргөн цар хүрээтэй цогц арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсний хүрээнд банкны салбарт чиглэсэн дараах хэд хэдэн хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудыг мөрдүүлэв.

2.2.1. Зээлдэгчид чиглэсэн хөнгөлөлттэй зохицуулалтууд

Цар тахалтай холбоотой хязгаарлалтын улмаас эдийн засгийн үйл ажиллагаа удааширч, бодит эдийн засаг огцом агшиж, ажилгүйдэл болон ядуурал нэмэгдэхийн хэрээр банкны зээлийн эргэн төлөлтөд хүндрэл үүсэх эрсдэл нэмэгдэж байв. Өрхийн өрийн дарамтыг бууруулж, банкны салбарт зээлийн эрсдэл хуримтлагдахаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор Монголбанкны Мөнгөний бодлогын хороо (МБХ) 2020 оны 4 дүгээр сард банкуудын хэрэглээний зээлд тавьдаг өр-орлогын харьцаа (ӨОХ)-ны дээд хязгаар болох 60 хувь, хугацааны дээд хязгаар болох 30 сарын шаардлагуудыг түр хугацаанд түдгэлзүүлэн, хүндрэлд орсон зээлийн хугацааг нэг удаа зээлийн дүнг нэмэгдүүлэхгүй байдлаар 12 хүртэлх сарын хугацаатай сунгах боломжийг олгов. Тус шийдвэрийг 2020 оны 7 дугаар сарын 31-нийг дуустал хэрэгжүүлэх байсан хэдий ч цар тахлын тархалт нэмэгдсэнтэй холбоотойгоор 2020 оны 12 дугаар сарын 31, 2021 оны 7 дугаар сарын 31-нийг дуустал тус тус хоёр удаа сунгаж ажиллалаа.

Үүний зэрэгцээ, өрхийн өрийн дарамтыг бууруулж, иргэдийн зээлийн эргэн төлөлтийг орлоготой нь уялдуулах зорилгоор 2020 оны 4 дүгээр сард төрөөс хэрэгжүүлж буй орон сууцны ипотекийн зээлийн эргэн төлөлтийн хугацааг 6 хүртэл сараар хойшлуулахаар шийдвэрлэв. Цар тахлын тархалт нэмэгдсэнтэй холбоотойгоор тус шийдвэрийн хэрэгжих хугацааг 2021 оны 7 дугаар сарын 31, 2021 оны 12 дугаар сарын 31-нийг дуустал тус тус хоёр удаа сунган ажиллаж байна.

Ковид-19 цар тахлаас шалтгаалсан хямралт нөхцөл байдал бизнесийн салбарт мөн хүчтэй нөлөөлсөн. Хорио цээрийн үед бизнесийн ихэнх салбарын үйл ажиллагаа зогсонги байдалд шилжсэнээр олон компанийн орлого доголдоход хүрэв. Цар тахлын онцгой нөхцөлд эргэн төлөлтийн хүндрэл учирсан зээлдэгчдийн санхүүгийн нөхцлийг хамгаалах, орлого буурсан үед өр төлбөрийг багасгах үүднээс бүх төрлийн бизнесийн зээлийн бүтцийг өөрчлөх, хугацааг сунгах боломжийг Монголбанкнаас банкуудад олгон ажиллав. Энэхүү зохицуулалтын хэрэгжих хугацаа 2021 оны 7 дугаар сарын 31-ний өдөр дуусгавар болсон. Дээрх гурван төрлийн зээлийн төлбөрийг хойшлуулах, хугацааг сунгах

арга хэмжээний хүрээнд нийт 181,783 зээлдэгчийн 5.3 их наяд төгрөгийн зээлд бүтцийн өөрчлөлт хийж, эргэн төлөх нөхцөлд өөрчлөлт оруулсан байна.

Цар тахлаас үүдэн иргэдийн ажил эрхлэлт, цалингийн орлого доголдохоос хамгаалахын сацуу ААН-үүдийн төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг хадгалах зорилгоор МУЗГ-аас санаачлан хэрэгжүүлсэн “Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10 их наядын хөтөлбөр”-ийн хүрээнд ажлын байрыг хадгалах 3 хувийн хөнгөлөлттэй зээлийн хөтөлбөрийг Монголбанкттай хамтран хэрэгжүүлж байна. Тус хөтөлбөрийн хүрээнд МУЗГ Зээлийн батлан даалтын сангаар дамжуулан шаардлага хангасан ААН-ийн зээлд баталгаа гарган ажилласан ба энэ хүрээнд 2021 оны эхний хагас жилийн эцэст нийт 4,284 ААН, 16,599 иргэнд 1,551 тэрбум төгрөгийн зээлийг хөнгөлөлттэй нөхцлөөр олгож, цар тахлын хүнд цаг үед иргэдийн ажлын байрыг хадгалж, өрхийн санхүүг тэтгэж байна. Мөн дээрх хөтөлбөрийн хүрээнд Монголбанкнаас банкуудад олгох урт хугацаат репо санхүүжилтийн хэрэгслийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэв. Уг санхүүжилтийн хэрэгслийг анх уул уурхайн бус экспортыг дэмжихэд чиглүүлсэн боловч 2021 оны 1 дүгээр сард энэ хүрээнд боловсруулах, үйлчилгээ болон 200-аас дээш ажиллагчидтай худалдааны салбарын аж, ахуйн нэгжүүдийг хамруулахаар өргөтгөв. 2021 оны эхний хагасын байдлаар энэ хүрээнд нийт 552.4 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийг банкуудаар дамжуулан олгоод байна.

2.2.2. Банкны системийн активын ангилалтай холбоотой хөнгөлөлтүүд

Ковид-19 вирусын тархалтаас шалтгаалан санхүүгийн салбарт үүссэн эмзэг байдлыг бууруулах, банкны системд зээлийн эрсдэл хуримтлагдахаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор “Активыг ангилах, активын эрсдэлийн сан байгуулж, зарцуулах журам”-д түр хугацааны өөрчлөлт оруулж, 2021 оны 7 дугаар сарын 1-ий өдрийг хүртэл мөрдүүлэв. Энэ хүрээнд:

- Ипотек, цалин, тэтгэвэр болон бусад хэрэглээний зээл хэлбэрээр иргэнд олгосон зээлд тогтоох хугацааны ангиллыг “Хэвийн” зээлийн хувьд 15 хүртэлх хоног байсныг 90 хүртэлх хоног болгож, “Анхаарал хандуулах” зээлийн хувьд 91-120 хүртэлх хоног, “Чанаргүй” зээлийн хувьд 121-ээс дээш хоног байхаар тус тус тогтоож мөрдөх;
- Хэрэглээний болон бизнесийн зээлийн бүтцийг өөрчилж, холбогдох гэрээнд өөрчлөлт оруулсан тохиолдолд уг зээлийг журмын дагуу бүтэц өөрчлөгдсөн активт тооцохгүйгээр, эцсийн ангиллыг хэвээр тогтоох;
- Хэрэглээний зээлд 2020 оны 1 дүгээр сарын 31-ний өдрийн байдлаар тогтоосон чанарын ангиллыг тушаал мөрдөгдөх хугацаанд хэвээр мөрдөх;
- Өмчлөх бусад хөрөнгийн ангилал бууруулах хугацааг 75-120 хоногоор уртасгахаар шийдвэрлэн мөрдүүлэв.

2.2.3. Банкны өөрийн хөрөнгө, хөрвөх чадвартай холбоотой хөнгөлөлтүүд

Мөн хугацаанд банкны системийн эрсдэл даах чадварыг хамгаалах, бодит секторт чиглэсэн зээлийн урсгал тасалдахаас сэргийлж, эдийн засгийн өсөлтийг тэтгэх зорилгоор Монголбанкнаас “Банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, түүнд хяналт тавих журам”-д зохих өөрчлөлтүүдийг оруулан ажиллав.

Ингэхдээ, тус журмын хүрээнд банкуудад тогтоодог өөрийн хөрөнгийг хамгаалах нөөц зөрчигдөхөд авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээг түр түдгэлзүүлж, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын зохистой харьцааг 25 хувиас бууруулж, 20 хувиар тогтоохоос гадна экспортын аккредитивын эрсдэлийн жинг “0” болгон тогтоож, мөрдүүлээ.

3. ХӨНГӨЛӨЛТТЭЙ ЗОХИЦУУЛАЛТЫГ ХЭВИЙН ГОРИМД ШИЛЖҮҮЛЭХ НЬ

3.1. Хөнгөлөлттэй зохицуулалтыг хэвийн горимд шилжүүлэхэд баримтлах зарчим, ерөнхий зөвлөмж²²

- **Зээлийн төлбөр хойшлуулах:** өр, зээлийн төлбөрийг хойшлуулах, барьцаа хөрөнгийг худалдах, дампуурлын хэрэг үүсгэхийг хязгаарлах зохицуулалтууд нь нийт эрэлт болон зээлийн урсгалыг дэмжих давуу талтай хэдий ч урт хугацаанд үргэлжилбэл эх үүсвэрийг амьдрах чадваргүй эсвэл бүтээмж багатай үйл ажиллагаанд хуваарилах эрсдэлийг дагуулдаг. Иймээс, цар тахлын хямралаас гарах үед дээрх зохицуулалтыг системийг бүхэлд нь хамарсан байдлаар үргэлжлүүлэх нь зохисгүй бөгөөд тодорхой салбар, зээлдэгчдэд чиглэсэн хэлбэрээр тодорхой хугацаанд үргэлжлүүлэх шаардлагатай.
- **Засгийн газрын батлан даалт:** ЗГ-ын зүгээс зээлд батлан даалт гаргаснаар банкуудын зээлийн эрсдэлийг бууруулж, улмаар эдийн засагт зээлийн тасалдал үүсэх эрсдэлээс хамгаалдаг. Иймээс, энэхүү зохицуулалт нь хямралын үед улс орнуудын хамгийн түгээмэл авч хэрэгжүүлсэн арга хэрэгслүүдийн нэг бөгөөд маш олон оронд үүний нөлөөллөөр бодит секторт зээлийн тасалдал үүсч, хямрал гүнзгийрэхээс сэргийлж чадлаа. Гэвч, энэхүү арга хэмжээ нь банкуудын хувьд зээлдэгчдэд тавих шаардлагыг сулруулж, зах зээлд оролцогчдын сахилга батыг бууруулдаг учраас ёс зүйн гажуудал үүсгэдэг сул талтай юм. Хямрал дуусахад төсвийн орон зай хангалттай байгаа эсэхийг харгалзан зорилтот бүлэгт чиглэсэн батлан даалтыг гаргах, ингэхдээ банкуудын үүрэх эрсдэлийн хувийг үе шаттайгаар нэмэгдүүлэх, зээлдэгчдэд тавих шаардлагыг мөн аажмаар чангаруулах зарчмыг баримтлах шаардлагатай.
- **Активын чанар ба эрсдэлийн сан:** Цар тахлаас үүдэлтэй хямрал намжих үед банкны системийн “үнэн” төрхийг тодорхойлох шаардлага тулгарна. Энэ үед активын чанарын ангилал нь банкуудын баланс дээрх эрсдэлийг тусгасан байхын зэрэгцээ эрсдэлийн сан байгуулах дүрэм, журмыг мөрдүүлэх шаардлагатай. Ингэхдээ чанаргүй зээлийн хэмжээ өндөр банкуудад чанаргүй активыг удирдах төлөвлөгөө, хэрэгсэл, дотоод чадавхыг бүрдүүлж, хөгжүүлэх шаардлагыг тавьж ажиллах, чанаргүй зээлийн хувь хэмжээг бууруулахад чиглэсэн үйл ажиллагааны зорилтуудыг тавин ажиллахыг шаардах, зээл чанаргүйдэх тохиолдолд бэлтгэлтэй байх үүднээс төлбөрийн чадварын хүндрэлийг давах, авлага барагдуулах чадавхыг бэхжүүлэх нь зохистой.

²² ОУВС-гийн 2020 оны 10 дугаар сарын ДСТБТ-д энэ асуудлын хүрээнд тусгасан гол санаануудыг Хавсралт 1-с үзнэ үү.

- **Нөөц өөрийн хөрөнгө ба хөрвөх чадварын нэмэлт нөөц:** НББ-ийн стандарт болон олон улсын шаардлага, стандартад нийцгүй зохицуулалтуудыг буцаах, хөнгөлөлтийн зохицуулалтууд дуусгавар болоход зохистой харьцааны шалгуурууд, НББ болон хяналт, шалгалтын шаардлагыг мөрдүүлэх, ингэхдээ банкуудад өөрийн хөрөнгө болон хөрвөх чадварын дутагдлыг нөхөх хугацаа өгөх, эдийн засаг бүрэн сэргэсэн үед мөчлөг сөрсөн нөөц өөрийн хөрөнгийн шаардлагыг мөрдүүлж эхлэх хэрэгтэй.
- **Ногдол ашиг хуваарилалтыг хязгаарлах:** Хямралын үед хэрэгжүүлсэн арга хэмжээнээс шалтгаалан банкны системийн ашигт ажиллагааны үзүүлэлтэд үүссэн гажуудлыг бүрэн арилтал ногдол ашиг хуваарилахыг хязгаарлах шаардлагатай.
- **Банкны хяналт, шалгалт:** Хөнгөлөлттэй зохицуулалтууд дуусгавар болтол банкны эрүүл мэндэд анхаарч ажиллах, хяналт шалгалтын үйл ажиллагааг тогтмол хийх, хэвийн нөхцөл байдалд шилжтэл банкуудын зүгээс зээлдэгчийн төлбөрийн чадварт тогтмол үнэлгээ хийж ажиллахыг банкуудаас шаардах, хуримтлагдсан боловч төлөгдөөгүй хүүгийн орлогын мэдээг банкуудаас тогтмол авах, стресс тест хийх замаар санхүүгийн орчныг үнэлэх, мөн чанаргүй зээлийн өндөр хувь хэмжээг удирдах, бууруулахад банкуудыг бэлтгэхэд анхаарах.
- **Банкны бүтцийн өөрчлөлт:** Эдийн засагт тодорхой бус байдал өндөр байгаа энэ үед банканд бүтцийн өөрчлөлт хийж эхлэхгүй байх, олон улсын стандартын шаардлагыг хангахгүй байгаа хүчин зүйлсийг залруулахад чиглэн ажиллах, засаж сайжруулах зарчмыг баримтлах, банкны бүтцийн өөрчлөлтийн төлөвлөгөөг бэлтгэх, системийн шинж чанартай санхүүгийн хямрал үүссэн нөхцөлд хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулах, онцгой зохицуулалтууд дуусгавар болсны дараа томоохон асуудал тулгарахад оролцоход бэлэн байхад анхаарч ажиллах шаардлагатай.
- **Олон нийттэй харилцах харилцаа:** Хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудыг хэвийн горимд шилжүүлэх ажлын бэлтгэл, хэрэгжилтийн талаар “нэг дуу хоолой”-гоор мэдээлэл өгч, зохицуулалтуудын дуусах хугацааг олон нийтэд тодорхой мэдээлж ажиллах нь зохистой.

3.2. Хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудыг хэвийн горимд шилжүүлэх үйл явц

Өнөөг хүртэл ЗГ-ын дэмжлэг, мөнгөний бодлого болоод банкны хяналт, шалгалтын хөнгөлөлтийн нөлөөллөөр банк, санхүүгийн системээс бодит эдийн засагт чиглэсэн зээл, санхүүжилт тасраагүй бөгөөд банкуудын тайлан тэнцэл дээрх алдагдлын хэмжээ харьцангуй бага түвшинд хадгалагдаж ирлээ. Ингэснээр ААН, банкууд болоод ЗГ-ын хооронд хаалттай холбоос үүсээд байна. Үүний эдийн засгийн өсөлт, санхүүгийн тогтвортой байдалд үзүүлэх урт хугацааны нөлөөллийг тогтмол хянаж байх шаардлагатай. Ялангуяа, зээлийн төлбөрийн хугацааг хойшлуулах зэрэг зарим бодлогын арга хэмжээг хэт удаан үргэлжлүүлбэл зээлдэгч болон банкуудын тайлан тэнцэлд сөргөөр нөлөөлөх боломжтой. Иймээс, хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудыг хэвийн горимд шилжүүлэхдээ хамгийн түрүүнд зээлийн төлбөрийн хугацааг хойшлуулах арга хэмжээг зогсоож,

үүний дараа зээлийн ангилал/хугацааны хөнгөлөлтийг дуусгавар болгож, эцэст нь банкны өөрийн хөрөнгийн шалгуур үзүүлэлтийг хэвийн горимд шилжүүлэх нь хамгийн оновчтой дараалал юм.²³

3.2.1. Зээлдэгчдэд чиглэсэн дэмжлэгийг сулруулах нь

Зээлийн эргэн төлөлтийг хойшлуулах зохицуулалт. Олон улсад хамгийн түгээмэл хэрэгжүүлсэн зохицуулалтын нэг бол санхүүгийн хүндрэлд орсон зээлдэгчдийн зээлийн төлбөрийг түр хугацаагаар хойшлуулах, зээлд бүтцийн өөрчлөлт хийх арга хэмжээ байсан юм. Төлбөрийн хугацааг хойшлуулах, зээлд бүтцийн өөрчлөлт хийх туршлага урьд өмнө нь байсан хэдий ч системийн хэмжээнд хэрэгжүүлж байсан туршлага байхгүй учраас тус зохицуулалтыг хэвийн горимд шилжүүлэхэд сорилтууд үүсэх нь гарцаагүй юм. Зээлийн төлбөрийг хойшлуулах нь дараах давуу болон сул талуудтай:

- Түр хугацааны хөрвөх чадварын хүндрэлд орсон зээлдэгчдийн барьцаа хөрөнгийг хураан авч, төлбөрийн чадварыг муутгахын оронд зээлийн төлбөрийг түр хугацаагаар хойшлуулах замаар санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх нь хамгийн оновчтой бодлогын шийдэл юм. Энэхүү зохицуулалтыг системийн хэмжээнд авч хэрэгжүүлснээр гэрээний маргаан, дампуурлын хэргээр шүүхийн байгууллагуудын ачааллыг нэмэгдүүлэхгүй байх давуу талтай.
- Нөгөө талаас, (i) зээлийн төлбөр хойшлуулахад тавих шаардлагыг хэт сул байлгавал хямралаас өмнө төлбөрийн чадваргүй болсон байсан зээлдэгчид хөнгөлөлт ашиглах боломж бүрдэж, энэ нь цаашлаад эх үүсвэрийн үр ашгийг бууруулахад хүргэнэ; (ii) санхүүгийн хүндрэлд ороогүй зээлдэгчид зээлийн төлбөрөө төлөх сонирхолгүй болж, улмаар зээлийн соёл, сахилга батад сөргөөр нөлөөлнө; (iii) хүүгийн төлбөрийг хойшлуулсан ч хуримтлуулахын хэрээр зээлийн дүн нэмэгддэг тул хөнгөлөлттэй зохицуулалт дуусгавар болоход зээлдэгчийн өрийн дарамт болоод зээлдүүлэгчийн хүлээх эрсдэлийг зэрэг нэмэгдүүлдэг; (iv) зээлийн төлбөрийн хугацааг хойшлуулах зохицуулалт нь зээлдүүлэгчийн орлого, хөрвөх чадвар, мөнгөн хөрөнгийн урсгалд сөргөөр нөлөөлөхөөс гадна активын чанарын ил тод байдлыг бууруулдаг сул талуудтай.

Зээлийн хугацааг хойшлуулах зохицуулалтыг хэзээ, ямар үе шаттайгаар хэвийн горимд шилжүүлэхийг оновчтой шийдвэрлэх нь чухал ач холбогдолтой юм. Тус зохицуулалтыг цаг нь болоогүй байхад таслан зогсоовол хөрвөх чадварын хүндрэлээс гараагүй зээлдэгчдэд сөргөөр нөлөөлж, эдийн засаг болон банк, санхүүгийн салбарт урт хугацааны доголдол үүсгэх эрсдэлтэй. Нөгөө талаас, хэт урт хугацаанд үргэлжлүүлбэл төлбөрийн чадваргүй, бүтээмж багатай ААН, салбарт эх үүсвэрийг шилжүүлэн хуваарилах эрсдэлтэй. Иймд, төлбөр хойшлуулах зохицуулалтыг хэвийн горимд шилжүүлэх цаг хугацаа, шат дарааллыг оновчтой шийдвэрлэхийн тулд богино хугацаан дахь эдийн засгийн үр өгөөж болон урт хугацаан дахь санхүүгийн тогтвортой байдал хоёрын хоорондын тэнцвэрийг хангахыг зорих ёстой. Түүнчлэн, хямралын үеэс гарахад тус зохицуулалтыг үе шаттайгаар зорилтот сектор болон зөвхөн хөрвөх чадварын хүндрэлд орсон (төлбөрийн чадвар муудаж, дампуураагүй) ААН, иргэдэд чиглүүлбэл зохино.

²³ Европын Парламент – Эдийн засгийн засаглалыг дэмжих алба, 2021 оны 3 дугаар сар (PE 659.646).

Зээлийн төлбөрийн хугацааг хойшлуулах арга хэмжээг дуусгавар болгоход **чанаргүй зээл нь системийн эрсдэл үүсгэх хэмжээнд хүртэл өндөр** болсон эсэхийг анхаарч зохицуулагч байгууллагуудын зүгээс нэгдмэл, цогц арга хэмжээг авч ажиллах шаардлага үүснэ. ОУ-ын туршлагаас үзвэл чанаргүй зээлийн нийт зээлд эзлэх хувь **10 хувиас хэтэрвэл системийн хэмжээнд эрсдэл үүсгэдэг гэж үздэг** бөгөөд Азийн хямралын үед тус үзүүлэлт 15 хувь хүртэл өсч байжээ. Манай улсын хувьд мөн адил 2008-2009 оны дэлхийн санхүүгийн хямралын үед чанаргүй зээлийн хэмжээ 15-16 хувьд хүрч нэмэгдэж байв. Иймээс, зохицуулагч байгууллагуудын зүгээс эрчимтэй арга хэмжээ авч, цар тахлын эхэн үеэс өнөөг хүртэл цуглуулсан тоон мэдээллүүдийг ашиглан хүндрэлд орсон ААН-ийн тоо, тэдгээрийн зээлийн хэмжээг тооцох, цаашид эдгээр үзүүлэлт хэрхэн өөрчлөгдөх талаар төсөөлөл гаргаж (ICL, ААН-ийн бусад үзүүлэлт, ДНБ гэх мэт үзүүлэлтүүдийг ашиглах), хэдэн ААН-д хэр урт хугацаанд дэмжлэг үзүүлэх шаардлагатай болохыг, мөн энэ нь эргээд банкны системд хэрхэн нөлөөлөхийг тооцоолох хэрэгцээ тулгарч байна. Энэхүү шинжилгээг хийхийн гол ач холбогдол нь төсөв болон санхүүгийн тогтвортой байдлыг харгалзан төлбөрийн хугацаа хойшлуулах зохицуулалтын хамрах хүрээ, үргэлжлэх хугацааг оновчтой сонгох явдал юм.

Үүний зэрэгцээ, банкуудын зүгээс зээлийн бүтцийн өөрчлөлтийг зээл тус бүр дээр хийж эхлэх болж байна. Ингэснээр үйл ажиллагаа нь зогссон зээлдэгчдийг олж илрүүлэх, тэдгээрийн зээлийг эргэн төлүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх боломж бүрдэх юм. Мөн хэвийн горимд шилжих хугацаанд төв банк болон бусад зохицуулагч байгууллагуудын зүгээс банк, санхүүгийн байгууллагуудад тавих хяналт, шалгалтыг эрчимжүүлэх, хөнгөлөлт дуусахад эрсдэл огцом нэмэгдэхэд бэлэн байх шаардлагатай байна.

ЗГ-ын батлан даалт. Эдийн засагт үүссэн том хэмжээний сөрөг шокын хариуд ЗГ банкуудаас олгох зээлд батлан даалт гаргаж ажиллах нь чухал ач холбогдолтой боловч зорилтот бүлэгт чиглүүлэхгүй бол ёсзүйн гажуудал үүсгэх эрсдэлтэй юм. Хэрэв уг зохицуулалтад хамрагдах шалгуурууд сул, нийтийг хамарсан байдлаар хэрэгжүүлбэл дампуурсан эсвэл дэмжлэг авах шаардлагагүй ААН-үүд хамрагдан, хөнгөлөлт эдлэх бүрэн боломжтой болох бөгөөд ингэснээр хязгаарлагдмал төсвийн хөрөнгийг үр ашиггүй зарцуулахад хүргэдэг. Нөгөө талаас, ЗГ-ын өрийг нэмэгдүүлж, төсвийн бодлогын орон зайг хязгаарлаж, өрийн тогтвортой байдлыг алдагдуулах эрсдэлтэй. Эдийн засгийн нөхцөл байдал сайжрахад ЗГ-ын батлан даалтыг зорилтот бүлэгт чиглүүлж, хугацааны хязгаарлалттай гаргахын зэрэгцээ тодорхой хэмжээний эрсдэлийг банкуудаар үүрүүлэх нь банкууд “хэт өөдрөг” байдлаар хандаж, зээлдэгчдэд тавих шаардлагыг сулруулахгүй байх хөшүүргийг бий болгох юм.

3.2.2. Зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг хэвийн горимд шилжүүлэх нь

Өөрийн хөрөнгийн шаардлага. Цар тахлын нөхцөл байдал эхэлснээс хойш ихэнх улсад “Базель 3”-ын уян хатан нөхцлүүдийг ашиглаж, зарим улсууд зохистой харьцааны шалгууруудыг сулруулсан. Базель 3 стандартын дагуу банкууд өөрийн хөрөнгийн шаардлагаас гадна нөөц хөрөнгө бүрдүүлж ажиллах шаардлага тавигддаг. Үүнд: 1) нөөц өөрийн хөрөнгө (CCB – Capital Conservation Buffer); 2) мөчлөг сөрсөн нөөц өөрийн хөрөнгө (CCyB – Countercyclical Capital Buffer); 3) системийн ач холбогдолтой банкуудад тавих нэмэлт нөөц хөрөнгийн шаардлага зэрэг хамаарна. Цар тахлын үед ихэнх улсад мөчлөг сөрсөн өөрийн хөрөнгийг бүрэн чөлөөлж, нөөц өөрийн хөрөнгийн хэмжээг

бууруулахаас гадна нэлээд хэдэн улсад зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүдийг сулруулах арга хэмжээ авсан. Ийнхүү банкуудад тавих шаардлагыг сулруурах нь богино хугацаанд банкуудад дэмжлэг болж, бодит эдийн засагт зээл тасалдахгүй байх нөхцлийг бүрдүүлэх боловч хэт удаан хугацаанд үргэлжилбэл банкуудын чадамжийг бууруулж, банкуудад итгэх итгэлийг сулруулах болно. Энэ нөхцөл байдлыг харгалзан **хянан шалгагчид стресс тест болон бусад диагностикийн хэрэгслийг ашиглан хяналт, шалгалтын төлөвийг хэвээр хадгалах уу, эсвэл чангаруулах уу гэдгийг тогтоох шаардлагатай.**

Үүний зэрэгцээ, Ковид-19-ийн нөлөөлөл бүрэн арилтал мөчлөг сөрсөн өөрийн хөрөнгө зэрэг макро зохистой бодлогын шаардлагыг идэвхжүүлэхгүй байж, тодорхой бус байдал өндөр байхад ногдол ашиг хуваарилалтыг хязгаарлаж ажиллавал зохино. Мөн, ОУ-ын стандартад нийцгүй зохицуулалтуудыг хэвийн горимд шилжүүлэх, ингэхдээ банкуудад “аажим дасах хугацаа” өгөх байдлаар хэрэгжүүлбэл илүү тохиромжтой. Харин, **зээлийн ангилал болон эрсдэлийн сан байгуулах дүрмийн хүрээнд хийсэн хөнгөлөлтүүд нь ил тод байдалд сөргөөр нөлөөлдөг тул энэ төрлийн зохицуулалтын хугацааг сунгахгүй байх нь зүйтэй юм.**

Хөрвөх чадварын зохистой харьцааны шаардлага. Ихэнх улсуудад хямралын үед хөрвөх чадварын нөөц хөрөнгийг ашиглахыг зөвшөөрсөн. Liquidity Coverage Ratio буюу хөрвөх чадварын зохистой харьцааг ихэнх улсад сулруулсан бөгөөд уг шаардлагыг санхүүгийн хүндрэл үүссэн нөхцөлд л сулруулах нь оновчтой юм. Үүний зэрэгцээ, банкуудын зээл-хадгаламжийн харьцааны шаардлагыг бууруулж, зээл олголтыг дэмжсэн нь төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварт сөргөөр нөлөөлж, зээлийн тогтворгүй өсөлтийг бий болгох эрсдэлтэй. Иймээс, банкны төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг хянан шалгагчид хатуу хянаж ажиллах шаардлагатай.

3.3. Олон улсын туршлага

Олон улсын Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөл (СТБЗ)-ийн гишүүн орнуудын²⁴ дунд хийсэн судалгаанаас үзвэл нэлээд олон улсад хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудыг тодорхой хугацаагаар сунгахаар шийдвэрлэсэн байна. Мөн гишүүн орнууд эрүүл мэнд, эдийн засаг болоод санхүүгийн салбарын нөхцөл байдлыг харгалзсаны үндсэн дээр хөнгөлөлт, дэмжлэгийн арга хэмжээг сунгах эсэхээ шийдвэрлэдэг болохоо дурджээ. Олон улсын хэмжээнд түгээмэл авч хэрэгжүүлсэн дэмжлэг, зохицуулалтуудыг санхүүгийн системийн хөрвөх чадварыг дэмжих, бодит эдийн засгийн төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг дэмжих, зээлдүүлэгчдийг дэмжих, хувийн секторын өрийн дарамтыг бууруулах гэсэн дөрвөн чиглэлд ангилан авч үзэв²⁵.

²⁴ Гишүүн орнууд: AR Аргентин, AU Австрали, BR Бразил, CA Канад, CH Швейцар, CN БНХАУ, DE Герман, EA Евро бүс, ES Испани, EU Европын холбоо, FR Франц, HK Хонг Конг, ID Индонез, IN Энэтхэг, IT Итали, JP Япон, KR Өмнөд Солонгос, MX Мексик, NL Недерланд, RU ОХУ, SA Саудын Араб, SE Швед, SG Сингапур, TR Турк, UK Их Британи, US АНУ, ZA Өмнөд Африк.

²⁵ Хэрэгжүүлсэн дэмжлэг тус бүрийг хэрхэн хэвийн горимд шилжүүлж байгаа тухай дэлгэрэнгүй мэдээллийг Хавсралт 2-с үзнэ үү.

3.3.1. Санхүүгийн системийн хөрвөх чадварыг дэмжих

Хямралын үед бодит эдийн засгийн үйл ажиллагаа доголдсон нь эргээд банк, санхүүгийн системийн эмзэг байдлыг огцом нэмэгдүүлж байсан тул улс орнууд санхүүгийн систем дэх нөөцийг хангалттай хэмжээнд барих, бодит эдийн засагт чиглэсэн зээлийг тасалдуулахгүй байхыг бодлогын “тэргүүн чиглэл” болгон ажиллажээ. Энэ хүрээнд хөнгөлөлттэй санхүүжилтийн хэрэгслийг нэвтрүүлж, таатай нөхцөлтэй зээл олгох, хөрөнгө худалдан авах хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх, свопын шугамуудыг нээн ажиллуулах зэрэг арга хэмжээг хэрэгжүүлснээс цөөн хэдэн улс хөнгөлөлттэй зохицуулалтыг хэвийн горимд шилжүүлээд байна. Тухайлбал, Швейцар, БНХАУ, ОХУ болон Турк улсуудад банкны системийн уян хатан байдал, эрсдэл даах чадварыг хадгалахад чиглэсэн зээлийн нэмэлт хэрэгслүүдийг цуцалсан байна. Канад, Энэтхэг, Евро бүсийн улсуудад хөрөнгө худалдан авах хөтөлбөрийн хэрэгжих хугацааг дуусгавар болгож, бусад санхүүгийн дэмжлэгийн хөтөлбөрүүдээ үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж байна. Европын төв банк хямралын хугацаа бүрэн дуустал “Цар тахлын онцгой байдлын худалдан авалтын хөтөлбөр” (Pandemic Emergency Purchase Programme)-ийг хэрэгжүүлэх ба 2022 оны 3 дугаар сараас өмнө хөтөлбөрийг зогсоохгүй болохоо мэдэгдсэн юм. Түүнчлэн, Австрали, Энэтхэг, Сингапур зэрэг улсууд санхүүгийн систем рүү их хэмжээний эх үүсвэрийг үргэлжлүүлэн нийлүүлсээр байна.

3.3.2. Бодит эдийн засгийн төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг дэмжих

Бодит эдийн засгийн төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг хадгалах, ААН-ийн санхүүгийн хүндрэлийг төлбөрийн чадварын доголдол болгохгүйн үүднээс улс орнуудад маш олон төрлийн арга хэмжээг ААН-ийн салбарт чиглүүлэн авч хэрэгжүүлжээ. Энэ хүрээнд ААН-үүдэд ЗГ-аас шууд зээл олгох, тэтгэмж болон өөрийн хөрөнгийн дэмжлэг үзүүлэх, татвар, бусад төлбөрөөс чөлөөлөх, ЗГ-ын зээлийн батлан даалт гаргах, банкуудын мөчлөг сөрсөн өөрийн хөрөнгө болон бусад нөөц хөрөнгүүдийг чөлөөлж, ашиглах боломжийг бүрдүүлэх, ногдол ашиг хуваарилалтыг хязгаарлах зэрэг арга хэмжээг авч ажиллажээ. Цар тахлаас үүдэлтэй хатуу хөл хорио, хязгаарлалт хамгийн өндөр түвшинд хэрэгжиж байх үед улс орнууд ААН-ийн салбарыг дэмжих зорилгоор ЗГ-ын хөнгөлөлттэй зээл, тэтгэмж, өөрийн хөрөнгийн дэмжлэгт хамруулах, татвар болон бусад төлбөрөөс чөлөөлөх зэрэг арга хэмжээг шуурхай авч хэрэгжүүлсэн ба эдгээр арга хэмжээг хэзээ, яаж хэвийн горимд шилжүүлэх тухай тодорхой мэдээлэл өгөөгүй байна. Ихэнх улсууд ЗГ-ын батлан даалттай зээл олгож ААН-үүдийг дэмжиж байгаа бөгөөд батлан даалтад хамрагдах өргөдөл гаргах сүүлийн хугацааг сунгасан байна. Харин Швейцар улс тус арга хэмжээг зогсоосон гэж мэдээлжээ.

Түүнчлэн, бизнесийн салбарт зээлийн тасалдал үүсэхээс сэргийлж зарим улсуудад Базель 3 стандартын хүрээнд банкны системд мөрдүүлдэг мөчлөг сөрсөн өөрийн хөрөнгө болон бусад системийн эрсдэлийн нөөц хөрөнгийг чөлөөлсөн байна. Улс орнууд эдийн засаг болон банк, санхүүгийн систем бүрэн сэргэтэл энэ хөнгөлөлтийг чангаруулахгүй гэсэн зарчмыг баримталж байна. Тухайлбал, Их Британи улс 2022 оны 4 дүгээр улирлаас нааш мөчлөг сөрсөн нөөц өөрийн хөрөнгийн хувь хэмжээг нэмэхгүй болохоо мэдэгдсэн бол Швейцар, Франц зэрэг улсууд тус зохицуулалтыг хэвийн горимд шилжүүлэх хугацааг тогтоогоогүй байна. Канад улс Дотоодын тогтвортой байдлын нөөц хөрөнгийг 2020 оны 3 дугаар сард хэсэгчлэн чөлөөлсөн ба тус нөөц хөрөнгийн шаардлагыг хамгийн багадаа 18

сарын турш нэмэгдүүлэхгүй гэдгээ тухайн үед мэдэгдэж байсан.

Үүнээс гадна, цар тахлын эхэн үед банк, санхүүгийн байгууллагуудын ногдол ашиг хуваарилах, хувьцаа буцаан худалдан авах, нөхөн олговор болон бонус тараахыг хязгаарласан зохицуулалтыг ихэнх улсад хэрэгжүүлсэн бөгөөд эдгээр улсаас дийлэнх нь уг зохицуулалтыг үргэлжлүүлэн мөрдөж байна. Ингэхдээ энэхүү хязгаарлалтын дуусах хугацааг зааж өгөх эсвэл дахин хэлэлцэх хугацааг зааж өгөх гэсэн үндсэн хоёр зарчмыг баримталж байна.

3.3.3. Зээлдүүлэгчдэд чиглэсэн дэмжлэг

Цар тахлын үед банк, санхүүгийн байгууллагын зээлийн эрсдэл огцом нэмэгдэхээс сэргийлж, зээлдүүлэгчдийг хамгаалах зорилгоор активын ангиллыг царцаах, банкуудад тавих зохистой харьцааны шалгууруудыг уян хатан болгох, тайлагнах хугацааг хойшлуулах зэрэг хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудыг олон улсад өргөнөөр хэрэгжүүлэв. Бүтэц өөрчилсөн, чанаргүй болон эргэн төлөлтийг хойшлуулсан зээлийг хэрхэн ангилах талаар банк, санхүүгийн байгууллагуудад зөвлөмж өгч, холбогдох журамд түр зохицуулалтыг хийж ажилласан ба Австрали, Канад, Энэтхэг болон Европын холбооны улсуудад энэхүү хөнгөлөлттэй зохицуулалтыг хэвийн горимд шилжүүлээд байна.

Түүнчлэн, ихэнх улсад хяналт шалгалтын зориулалттай тайлан, жилийн эцсийн санхүүгийн тайлан тэнцэл болон бусад мэдээллийг холбогдох байгууллагад хүргүүлэх сүүлийн хугацааг 2020 оны эцэс хүртэл сунгасан. Үүнээс хойш тайлан тэнцлийн сүүлийн хугацааг хойшлуулах зохицуулалтыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх цөөхөн тохиолдол гарсан бөгөөд цар тахлын тархалтаас хамааран уг арга хэмжээг дахин хэрэгжүүлэх боломжтой болохыг хэд хэдэн улс дурджээ. Харин банкуудад тавих зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүдийг уян хатан болгох чиглэлд авсан арга хэмжээнүүдийн ихэнхийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж байгаа ч зарим улсад эдгээр арга хэмжээг дуусгавар болгох талаар судалж эхэлсэн байна.

3.3.4. Хувийн секторын өрийн дарамтыг бууруулах

Хувийн секторын өрийн дарамтыг бууруулж, банкны салбарын чанаргүй актив огцом нэмэгдэхээс сэргийлэх зорилгоор ихэнх улсад зээлийг дахин санхүүжүүлэх, хугацааг сунгах, зарим төлбөрөөс чөлөөлөх, төлбөрийн хугацааг хойшлуулах замаар зээлийн нөхцлийг өөрчлөх боломжийг бүрдүүлэн ажиллаж байна.

Цар тахлын эсрэг эрүүл мэндийн салбарт гарсан дэвшлүүд, улс орнуудын эдийн засгийн үйл ажиллагаа сэргэж эхэлсэнтэй холбоотойгоор Мексик, Индонез, Аргентин, ОХУ, Саудын Араб, ХБНГУ зэрэг улсуудад энэ төрлийн хөнгөлөлтийг хэвийн горимд шилжүүлсэн байна. Харин Хонг Конг, Итали, Солонгос, Нидерланд, Сингапур, Испани, Их Британи зэрэг улсуудад энэ төрлийн зохицуулалтыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж байгаа ба дуусгавар болох хугацааг тодорхой зааж, тэр хүртэл зохицуулалтын нөхцлийг аажмаар чангаруулан ажиллахаа мэдэгджээ.

3.4. Монгол улсын туршлага

Цар тахлын сөрөг нөлөөллөөс эдийн засаг, банк, санхүүгийн салбарыг хамгаалах зорилгоор МУЗГ болон төв банкнаас хэд хэдэн төрлийн хөнгөлөлт, дэмжлэгийн арга

хэмжээг авч хэрэгжүүлсэн билээ.

Зээлдэгчдэд чиглэсэн шууд дэмжлэгүүдийг ажлын байрыг хадгалахад зориулагдсан 3 хувийн хүүтэй зээл, урт хугацаат репо санхүүжилт, ипотекийн санхүүжилтийн хөтөлбөрийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх гэсэн үндсэн гурван чиглэлд 2020 оны 11 дүгээр сараас эхлэн хэрэгжүүлсэн нь одоог хүртэл үргэлжилж байна. Энэ дэмжлэгийн хүрээнд олгох санхүүжилтийн хэмжээг аажмаар бууруулах зарчим баримталж байгаа боловч дэмжлэгүүд хэзээ дуусгавар болохыг тодорхой зарлаагүй юм.

Монголбанкнаас банкны системд чиглэсэн онцгой арга хэмжээнүүдийг 2020 оны 4 дүгээр сараас эхлэн хэрэгжүүлсэн бөгөөд халдварын нөхцөл байдал сайжраагүй байсныг харгалзан хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудыг 2020 оны 7 болон 11 дүгээр саруудад тус тус сунган 2021 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдөр хүртэл мөрдөхөрө шийдвэрлэсэн билээ.

Монголбанкны Банкны хяналт шалгалтын хорооны 2021 оны 6 дугаар сарын 29-ний өдрийн хурлаас гарсан зөвлөмжийн дагуу банкуудад “Активыг ангилах, активын эрсдэлийн сан байгуулж, зарцуулах журам”-д түр хугацаагаар мөрдүүлж байсан хөнгөлөлттэй зохицуулалтыг 2022 оны 3 дугаар сарын 31-ний өдрийг хүртэл урьдчилан тогтоосон хуваарийн дагуу хэсэгчлэн сунгахаар шийдвэрлэсэн. Ингэснээр банкуудад зээлдэгчдийн зээлийн эргэн төлөх нөхцөлийг дахин өөрчлөх, эргэн төлөлтийн доголдолтой зээлийн ангилал, зээлийн түүхийг түр хугацаанд бууруулахгүй, дордуулахгүй байх эсэхийг бие даан шийдвэрлэх боломжийг нээлттэй үлдээлээ.

Зээлийн чанарын ангиллыг бууруулах хугацаа хэтэрсэн хоногийг (90 хоног болгосон байгааг) 2021 оны 8 дугаар сараас 75 хоног, 2021 оны 10 дугаар сараас 60 хоног, 2021 оны 12 дугаар сараас 45 хоног, 2022 оны 02 дугаар сараас 30 хоног, 2022 оны 4 дүгээр сараас 15 хоног болгож хэвийн горимд аажмаар шилжүүлэхээр зохицууллаа.

Харин, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын зохистой харьцаа болон экспортын аккредитивт хамаарах хөнгөлөлттэй зохицуулалтыг тус тус хэвийн горимд шилжүүллээ.

4. ДҮГНЭЛТ

- Дэлхийн эдийн засаг 2021 оноос эхлэн сэргэх төлөвтэй байгаа хэдий ч улс орнуудад бизнесийн салбар, ялангуяа ЖДҮ-ийн салбар төлбөрийн чадвар муудах эрсдэлтэй, өрийн дарамт өндөр байна.
- Улс орнуудад өнөөг хүртэл банкны салбарт ноцтой асуудал үүсээгүй байгаа ч тус салбарт хэрэгжүүлсэн хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудын хугацаа дуусахад эмзэг байдал нэмэгдэхээр байна. Тухайлбал, ихэнх улсуудад чанаргүй зээлийн хувь хэмжээ системийн эрсдэл үүсгэх хэмжээнд хүрч, огцом нэмэгдэх магадлал өндөр байна. Улс орнууд чанаргүй зээл огцом нэмэгдэхэд банкны системийг бэлтгэж, чанаргүй зээлийг удирдах, бууруулах, алдагдал бууруулах, авлага барагдуулах ажилд банкны дотоод хүчин чадал, нөөц бололцоог чиглүүлж, хүний нөөцийг чадавхжуулан бэлтгэх шаардлагатай байна.
- Банкны салбарт хэрэгжүүлсэн хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудыг шат дараатайгаар багасгаж, эхний ээлжинд “зорилтот бүлэгт” чиглэсэн хэлбэрт шилжүүлэх

шаардлагатай. Ингэхдээ, богино хугацааны үр ашиг болон урт хугацаанд үүсэх эрсдэлийн тэнцвэрт байдлыг эрхэмлэн үзэх нь зүйтэй.

- Макро буюу дээрээс доош чиглэсэн стресс тестийг ашиглан банкны салбарт үүсэх эрсдэл, хөрөнгийн дутагдлыг тооцоолсны үндсэн дээр хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудыг хэвийн горимд шилжүүлэх арга замыг тодорхойлох шаардлагатай.
- Зохицуулалтуудыг хэвийн горимд шилжүүлэх шилжилтийн үед төв банк болон бусад зохицуулагч байгууллагуудын ажлын уялдааг нэмэгдүүлэх, нэгдмэл байдлаар асуудлыг шийдвэрлэх нь оновчтой. Түүнчлэн, банкуудад тавих хяналт, шалгалтыг эрчимжүүлэхийн зэрэгцээ санхүүгийн тогтвортой байдлыг хадгалах үүднээс системийн эрсдэлийг тогтмол хянаж, холбогдох зөвлөлийн хуралдах давтамжийг нэмэгдүүлэх шаардлагатай.
- Зохицуулагч байгууллагууд, бодлого боловсруулагчид ирээдүйд зээлийн “хөөсрөл” буюу зээлийн тогтворгүй өсөлт бий болоход бэлтгэлтэй байж, үүний эсрэг макро болон микро зохистой бодлогын арга хэрэгслийг ашиглахад бэлэн байх ёстой.
- Улс орнууд аливаа хөнгөлөлт, дэмжлэгийн арга хэмжээг хэрэгжүүлэхдээ i) дуусах хугацааг тодорхой заах; эсвэл ii) макро эдийн засаг, эрүүл мэндийн салбарт тодорхой нөхцөл бүрдэхэд эргүүлэн хэвийн горимд шилжүүлэх гэсэн үндсэн хоёр зарчмыг баримталж байна.
- Судалгааны хүрээнд авч үзсэн улсуудын ихэнх нь авч хэрэгжүүлсэн дэмжлэгүүдээ сулруулж эхэлсэн хэдий ч маш олон зохицуулалтыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлсээр байна. Дэлхий даяар вакцинжуулалтын ажил эрчимтэй өрнөж, эдийн засгийн нөхцөл байдал сэргэж байгаа ч вирусын шинэ вариантууд илэрснээр улс орнуудад халдварын том давалгаанууд үүсэх магадлал өндөр байгаа тул одоогоор бүрэн зогсоосон дэмжлэг, хөнгөлөлтийн төрөл **маш цөөн** байна.
- Манай улсын хувьд ААН, зарим зорилтот секторыг чиглэсэн шууд дэмжлэгүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж байна. Эдийн засаг бүрэн сэргэхээс өмнө дэмжлэгийг зогсоох нь урт хугацааны эдийн засгийн өсөлтөд сөргөөр нөлөөлөх тул хэмжээг бууруулах замаар аажмаар дуусгавар болгох зарчмыг баримталж байгаа нь ОУ-ын зөвлөмж, бусад улсын туршлагатай нийцтэй байна.
- МУ-ын банкны секторт чиглэсэн хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудыг хэсэгчлэн хэвийн горимд шилжүүлж байна. Төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын зохистой харьцаа болон экспортын аккредитивт хамаарах хөнгөлөлттэй зохицуулалтыг дуусгавар болгосон бол “Активыг ангилах, активын эрсдэлийн сан байгуулж, зарцуулах журам”-д түр хугацаагаар мөрдүүлж байсан хөнгөлөлттэй зохицуулалтыг 2022 оны 3 дугаар сарын 31-ний өдрийг хүртэл урьдчилан тогтоосон хуваарийн дагуу хэсэгчлэн сунгажээ. Ийнхүү зохицуулалтуудыг аажмаар, шат дараатайгаар хэвийн горимд шилжүүлж байгаа нь ОУВС-ийн зөвлөмжтэй нийцтэй байна.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

1. KONGSAMUT, P., D. MONAGHAN, L. RIEDWEG (2021): “Unwinding COVID-19 Policy Interventions for Banking Systems”, Special Series on COVID-19, International Monetary Fund.
2. LEONOVICH, P., L. CHUMO (2021): “Unwinding COVID-19 Policy Interventions for Banking Systems”, Seminar presentation, International Monetary Fund.
3. “Covid-19 Support Measures: Extending, amending, ending”, April 2021, Financial Stability Board.
4. *World Economic Outlook*, April 2021, International Monetary Fund.
5. *World Economic Outlook Update*, July 2021, International Monetary Fund.
6. *Global Financial Stability Report*, April 2021, International Monetary Fund.
7. *Global Financial Stability Report*, October 2020, International Monetary Fund.

Хавсралт 1. ОУВС-ийн 2020 оны 10 дугаар сарын ДСТБТ-ийн зөвлөмж

Төсөв, мөнгөний бодлогын хөтөч

Бодлогын хүрээ	Хатуу хөл хорионы үе	Тодорхой бус байдалд хөл хориог сулруулах үе	Цар тахлыг хяналтанд оруулсан байх үе
Мөнгөний бодлого	Мөнгөний бодлогыг сулруулах, уламжлалт бус мөнгөний бодлогын хэрэгслийг ашиглах	Мөнгөний бодлогын сул төлөвийг хадгалах	Бодлогын зорилтыг хангах хүртэл мөнгөний бодлогын сул төлөвийг хадгалах
Санхүүжилтийн гол зах зээлүүдэд эх үүсвэрийн дэмжлэг үзүүлэх	Зах зээлийн үйл ажиллагааг хэвийн үргэлжлүүлэх зорилгоор дэмжлэг үзүүлэх	Дэмжлэгийг үргэлжлүүлэх, гэхдээ үнийг өөрчилж, хэвийн горимд шилжих шилжилтийг эхлүүлэх үндэс, хөшүүргийг бий болгох	Дэмжлэгийг аажмаар зогсоох
Санхүүгийн байгууллагуудад эх үүсвэрийн дэмжлэг үзүүлэх	Төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын хүндрэлийг арилгах, мөнгөний бодлогын төлөвийг сулруулахад чиглэсэн дэмжлэг үзүүлэх	Дэмжлэгийг үргэлжлүүлэх, гэхдээ үнийг өөрчилж, хэвийн зах зээлд шилжих шилжилтийг эхлүүлэх хөшүүргийг бий болгох	Зөвхөн мөнгөний бодлогыг дэмжих зорилгоор эх үүсвэрийн дэмжлэгийг үргэлжлүүлэх
Зээлийн урсгалыг тасалдуулахгүй байхад чиглэсэн арга хэмжээ	Макро зохистой бодлогын хүрээнд бүрдүүлсэн нөөц хөрөнгийг чөлөөлөх, шалгуур үзүүлэлтүүдэд уян хатан бодлого баримтлах	Нөөц хөрөнгийг ашиглахыг үргэлжлүүлэн зөвшөөрөх	Зээлийн тасалдал үүсэх эрсдэл арилсан үед нөөц өөрийн хөрөнгө, хөрвөх чадварын нэмэлт нөөц зэргийг дахин бүрдүүлэх
	Банкуудын ногдол ашиг хуваарилалтыг түр зогсоох	Банкуудын ногдол ашиг хуваарилалтыг түр зогсоох	
	Өрх, ААН-үүдэд санхүүжилт олгох		
Чанаргүй активыг зохицуулахад чиглэсэн арга хэмжээ	Актив ангилах, эрсдэлийн сан байгуулах асуудалд чиглэл өгч ажиллах	Чанаргүй активыг бүртгэх, зохицуулах хөшүүргийг бий болгох зохистой харьцааны стандартуудыг баримтлах	Чанаргүй активыг тодорхой хугацаанд бууруулах төлөвлөгөө боловсруулахыг банкуудаас шаардах

			Их хэмжээний зээлийн алдагдал хүлээсэн, сул банкуудыг тусгайлан авч үзэх
			Чанаргүй активын зах зээлийг хөгжүүлэх
Бодлогын хүрээ	Хатуу хөл хорионы үе	Тодорхой бус байдалд хөл хориог сулруулах үе	Цар тахлыг хяналтанд оруулсан байх үе
Бизнесийн салбарт эх үүсвэрийн дэмжлэг үзүүлэх	Зээлийн батлан даалт, тусгай нөхцөлт зээл олгох замаар зээл олголтыг дэмжих	Дэмжлэгийг үргэлжлүүлэх, гэхдээ зээлдэгчид тавих шаардлагыг чангаруулах замаар дампуураагүй боловч хөрвөх чадварын хүндрэлтэй ААН-ийг онилох	Дэмжлэгийг зогсоох
Өрх, ААН-ийн зээлд бүтцийн өөрчлөлт хийх	Зээлийн төлбөрийн хугацааг түр хойшлуулах	Зөвхөн төлбөрийн чадвар муудах, дампуурахаас сэргийлэх зорилгоор хөнгөлөлтийг үргэлжлүүлэх Өрийн дарамтыг бууруулах замаар зээлд бүтцийн өөрчлөлт хийх ба/эсвэл эргэн төлөлтийн хуваарийг өөрчлөх Системийн ач холбогдолтой компаниудад төлбөрийн чадварыг сайжруулах дэмжлэг олгох, жижиг компаниудад тусламж олгох Зээлийн бүтцийг өөрчлөх ажлыг шуурхай гүйцэтгэх, гэрээг шинэчлэн байгуулах ажлыг шүүхийн оролцоогүй шийдвэрлэх	Өрийн дарамтыг бууруулах замаар зээлд бүтцийн өөрчлөлт хийх

Хавсралт 2. ОУСТБЗ-ийн гишүүн орнуудын²⁶ туршлага: Хөнгөлөлттэй зохицуулалтыг хэвийн горимд шилжүүлэх нь

Цар тахлын нөлөөллийн эсрэг хэрэгжүүлж буй дэмжлэгийн арга хэмжээ, хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудыг зориулалтаар нь ангилан, тэдгээрийг хэвийн горимд шилжүүлэхэд улс орнууд ямар хүчин зүйлсийг харгалзан үзэж байгааг энэ хавсралтаар дэлгэрэнгүй тайлбарлахаар зорьлоо.

1. Санхүүгийн системийн хөрвөх чадварыг дэмжих

1.1. Санхүүжилтийн хэрэгслүүд

Төв банкууд банкны системийн уян хатан байдал, эрсдэл даах чадварыг хадгалахын тулд зээлийн нэмэлт хэрэгслүүдийг өргөнөөр ашигласан ба дөрвөн улсад эдгээр хэрэгслийг цуцлаад байна (CH, CN, RU, TR). ОХУ-д цар тахалтай холбоотой ЖДҮ-ийн дахин санхүүжилтийн шинэ механизм нэвтрүүлсэн байсныг дуусгавар болгож, өмнө нь байсан хэрэгслийн нөхцлүүдийг өөрчлөн тодорхойлж, энэхүү хэрэгслээр дамжуулан ЖДҮ-д чиглэх зээлийн дэмжлэгийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг 2021 оны 7 дугаар сар хүртэл сунган хэрэгжүүлэв. Турк улсын төв банк банкуудад олгох нэмэлт санхүүжилтийн хэрэгслийн хүрээнд 10 удаа репо арилжаа хийсэн бөгөөд эдгээр хэлцлүүд дуусгавар болоход хугацааг сунгаагүй болно. Түүнчлэн, Туркийн төв банкнаас лирийн дахин хямдруулалтын зээлийг ЖДҮ-ийг дэмжихэд чиглүүлсэн бөгөөд анх төв банкны бодлогын хүүнээс 1.5 нэгж хувиар бага хүүтэй байсан бол тус хэрэгслийн хүүг дараа нь бодлогын хүүтэй тэнцүү тогтоож, эцэст нь тус санхүүжилтийг зогсоосон байна. Швейцар улсын төв банк Ковид-19-тэй холбоотой дахин санхүүжилтийн хэрэгсэл шинээр нэвтрүүлсэн ба эхний нэг удаагийн санхүүжилтийг ЗГ-ын батлан даалттай зээлээр баталгаажуулж байв. Одоогоор энэ арга хэмжээг бүрэн зогсоосон төдийгүй батлан даалттай зээлүүдийн хугацаа дуусахад хэрэгслийг бүрмөсөн цуцлах юм. Хятад улсын төв банк нээлттэй захын арилжаагаар дамжуулан банк хоорондын захын нөөцийг зузаатгаж, цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тархалтыг хяналтанд оруулахад гол үүрэг гүйцэтгэж буй байгууллага болон салбаруудад бага хүүтэй зээл олгон ажиллав. Зах зээлийн төлөв байдал, санхүүжилтийн нөхцлүүд сайжирч эхэлсэнтэй холбоотойгоор энэхүү хэрэгслийг зогсоов.

Ихэнх улсууд банканд олгох санхүүжилтийн арга хэмжээг дуусгавар болгох хугацааг тодорхой зарласан (AU, CA, EA, ID, KR, MX, RU, SA, SG, UK) байна. Мексик улсад банкны системээс микро болон жижиг, дунд үйлдвэр (МЖДҮ)-ийн салбарт чиглэсэн зээлийн урсгалыг хангах зорилгоор төв банкнаас банкуудад хөнгөлөлттэй нөхцөлтэй санхүүжилт болон МЖДҮ-ийн барьцаат зээлийн хэрэгслийг ашиглах боломжийг 2021 оны 9 дүгээр сар хүртэл нээлттэй хадгалав. Английн төв банк мөн ЖДҮ-ийн салбарт чиглэсэн санхүүжилтээ 6 сараар сунгахаар шийдвэрлэв. Европын төв банкны зүгээс 7 удаагийн нэг жилийн хугацаатай цар тахалтай холбоотой онцгой дахин санхүүжилтийг хийсэн бөгөөд энэ хүрээнд дахин дөрвөн удаагийн санхүүжилт хийхээ 2020 оны 12 дугаар сард зарласан байна.

²⁶ Гишүүн орнууд: AR Аргентин, AU Австрали, BR Бразил, CA Канад, CH Швейцар, CN БНХАУ, DE Герман, EA Евро бүс, ES Испани, EU Европын холбоо, FR Франц, HK Хонг Конг, ID Индонез, IN Энэтхэг, IT Итали, JP Япон, KR Өмнөд Солонгос, MX Мексик, NL Нидерланд, RU ОХУ, SA Саудын Араб, SE Швед, SG Сингапур, TR Турк, UK Их Британи, US АНУ, ZA Өмнөд Африк.

Зарим улсуудад банкны салбарт олгох санхүүжилтийн нөхцлийг чангаруулж эхэлжээ. Тухайлбал, Канадын төв банк анх 90 хоногийн хугацаатай гаргаж байсан санхүүжилтийн хэрэгслийнхээ хугацааг 2020 оны 11 дүгээр сард 30 хоног болгон богиносгож, мөн санхүүгийн байгууллагуудтай хийдэг репо арилжааны давтамжийг шат дараатай бууруулан ажиллаж байна. Саудын Арабын төв банк зээлийн тасалдлаас урьчилан сэргийлж банкны секторт хадгаламж хэлбэрээр их хэмжээний нөөцийн зузаатгал хийсэн бол энэ оны 6 дугаар сард гэрээний хугацаа дуусахад эх үүсвэрээ эргүүлэн татаж эхэллээ.

Гурван улсад санхүүгийн систем рүү их хэмжээний эх үүсвэр нийлүүлсэн хэвээр байна (AU, IN, SG). Австрали улсын төв банк өдөр тутмын үйл ажиллагаагаараа дамжуулан мөнгөний захын нөөцийн эрэлтийг хангах хэмжээний эх үүсвэрийг нийлүүлэн ажиллаж байгаа; харин, төв банкны ЗГ-ын бондын худалдан авалт, банкуудад олгох хөнгөлөлттэй нөхцөлтэй санхүүжилт зэргээс шалтгаалан сүүлийн үед эх үүсвэрийн эрэлт харьцангуй буурч байгааг дурджээ. Сингапур улсын хувьд хямрал намжсаны дараа мөнгөний захын үйл ажиллагаагаар дамжуулан илүүдэл нөөцийг аажмаар татахаа мэдэгдсэн бол Энэтхэг улсад анх 2020 оны 3 дугаар сард нээлттэй захын үйл ажиллагаагаар ЗГҮЦ худалдан авч, дараа үнэт цаасны хугацаа дуусахад нөөцийг хангалттай хэмжээнд барих зорилгоор хэд хэдэн удаа үүнтэй төстэй арилжааг хийв.

БНХАУ, Өмнөд Солонгос зэрэг улсуудад зах зээлийн төлөв байдал сэргэж эхэлсэнтэй тул зарим нэмэлт санхүүжилтийн хэрэгслийг зогсоосон байна. Хятад улс 2020 оны 2 дугаар сарын эхээр банк хоорондын захад их хэмжээний эх үүсвэр нийлүүлсэн ч хоёр долоо хоногийн дараа энэ арга хэмжээг зогсоосон. Өмнөд Солонгос 2020 оны 3 дугаар сараас 7 дугаар сарын сүүл хүртэл репо арилжааны хэмжээг хязгаарлалгүй явуулсан байна. Мөн, Солонгосын төв банкнаас ААН-ийн бондоор баталгаажсан санхүүжилтийн хэрэгслээр дамжуулан банкууд болон ББСБ-дад 6 хүртэлх сарын хугацаатай зээл олгосон бөгөөд тус арга хэмжээ хэрэгжих хугацааг хоёр удаа тус бүр 3 сараар сунгаж, 2020 оны 11 дүгээр сард хэрэгслийг ашиглалтаас хассан байна.

1.2. Хөрөнгө худалдан авалт

Санхүүгийн зах зээлийн хэвийн үйл ажиллагааг хангах зорилгоор санаачлан эхлүүлсэн хөрөнгө худалдан авах хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж байна. Хөтөлбөрүүдийн дуусах хугацааг тодорхой заасан байдаг ба энэ хүрээнд ОУСТБЗ-ийн зургаан гишүүн орноос нэмэлт тайлбар ирүүлсэн байна (AU, CA, EA, IN, JP, UK).

Зарим хөрөнгө худалдан авах хөтөлбөрийн хэрэгжих хугацаа дуусгавар болсон (CA, EA, IN). Тухайлбал, Энэтхэг улсад хэрэгжүүлсэн банк бус санхүүгийн корпорац (ББСК) болон орон сууцны санхүүжилтийн компани (ОССК)-иудад чиглэсэн тусгай санхүүжилтийн хөтөлбөр 2020 оны 10 дугаар сарын 1-ний өдөр дуусгавар болсон бол Европын төв банкнаас хэрэгжүүлсэн 120 тэрбум еврогийн нэмэлт хөрөнгө худалдан авах хөтөлбөрийн мөн амжилттай хэрэгжиж дууссан байна. Канад улсын санхүүгийн зах зээлийн төлөв сайжирсантай холбоотой хэд хэдэн хөтөлбөрийн ашиглалт огцом буурч, тус улсад хэрэгжүүлсэн “Даатгагдсан ипотекийн зээл худалдан авах хөтөлбөр”-ийг цаашид үргэлжлүүлэх шаардлагагүй болсон гэж үзжээ. Тус улсад хэрэгжсэн бас нэгэн хөрөнгө худалдан авах хөтөлбөр болох орон нутагт гаргасан үнэт цаасыг худалдан авах хөтөлбөрийг аажмаар багасгаж (ирүүлсэн саналын 40, 20, 10 хувийг худалдан авах дээд

хязгаар тогтоосон), хугацаанаас өмнө дуусгавар болгов.

Япон улсад ААН-ийн богино болон урт хугацаат бонд худалдан авах хөтөлбөрийг хоёр удаа сунгасан бөгөөд 2021 оны 9 дүгээр сарыг дуустал хэрэгжих юм. Их Британид зах зээлийн нөхцөл сайжирсан тул Ковидын үеийн ААН-ийн санхүүжилтийн хэрэгсэл (COVID Corporate Financing Facility)-ийг зогсоохоор болсон байна.

Дээр дурдсанаас бусад хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд ихэнх нь тогтсон дуусах хугацаа эсвэл тодорхой хугацаанаас өмнө хөтөлбөрийг зогсоохгүй зохицуулалттай хэрэгжиж байна (AU, CA, EA). Европын төв банк хямралын хугацаа бүрэн дуустал Цар тахлын онцгой байдлын худалдан авалтын хөтөлбөр (Pandemic Emergency Purchase Programme)-ийг хэрэгжүүлэх ба 2022 оны 3 дугаар сараас өмнө хөтөлбөрийг зогсоохгүй болно.

1.3. Свопын шугамууд

Ам.долларын санхүүжилтийн арга хэрэгслүүдийг үргэлжлүүлж байгаа ч зарим зохицуулалтыг хэсэгчлэн хэвийн горимд шилжүүлээд байна. Холбооны нөөцийн банк (ХНБ) есөн улсын төв банктай түр хугацааны свопын шугамыг үүсгэн байгуулсан ба эдгээр хэрэгслийн хугацааг 2021 оны 9 дүгээр сар хүртэл сунгасан байна. Гэхдээ, ХНБ-наас бусад төв банктай байгуулсан свопын шугамын хүрээнд хийх арилжааны давтамжийг бууруулсан. Тухайлбал, 2020 оны 7 дугаар сард 7 хоногтой своп арилжааны давтамжийг өдөр бүр байсныг долоо хоногт 3 удаа болгосон бол мөн оны 9 дүгээр сард давтамжийг долоо хоногт 1 удаа болгон бууруулсан байна. Энэхүү шийдвэрийг оролцогч төв банкууд хамтран гаргасан бөгөөд гол үндэслэл нь санхүүжилтийн нөхцөл сайжирч, эрэлт буурсантай холбоотой юм. Үүнээс гадна, ХНБ-наас гадаадын болон олон улсын байгууллагуудадад чиглэсэн түр хугацааны репо санхүүжилтийн хэрэгслийн хугацааг 2021 оны 9 дүгээр сар хүртэл сунгав.

1.4. Бусад санхүүжилтийн дэмжлэг

Улс орнууд санхүүжилтийн эх үүсвэрийг тасалдуулахгүй байх зорилгоор холбогдох дүрэм, журамдаа зохих өөрчлөлтийг оруулан ажиллалаа. Аргентин улсад банкны эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэхийн тулд банкн дахь харилцах, хадгаламжийн хүүтэй холбоотой хэд хэдэн зохицуулалтыг хэрэгжүүлсэн ба эдгээрийг эдийн засаг, санхүүгийн төлөв байдалтай уялдуулан өөрчлөхөө мэдэгдсэн юм.

Төв банкны үйл ажиллагаанд зөвшөөрөгдсөн барьцаа хөрөнгийн төрлийг нэмэгдүүлж, барьцаа хөрөнгө тус бүрт олгох зээлийн хэмжээг нэмэгдүүлэх зохицуулалтыг хэрэгжүүлсэн улсуудаас хоёр нь санхүүжилтийн нөхцөл байдал сайжирснаас шалтгаалан эдгээр зохицуулалтыг хэвийн горимд эргүүлэн шилжүүлсэн (Канад) эсвэл дуусгавар болгохоор судалж байна (Өмнөд Солонгос). Харин бусад улсад барьцаа хөрөнгөтэй холбоотой түр зохицуулалтыг үргэлжлүүлэн мөрдөж байна (тухайлбал, Мексик). 2020 оны 12 дугаар сард Европын төв банк барьцаа хөрөнгийн хөнгөлөлтүүдийн мөрдөх хугацааг 2022 оны 6 дугаар сар хүртэл сунгаснаа мэдэгдэв.

Канад улсад харин ЗГҮЦ-ны дуудлага худалдааны давтамжийг нэмэгдүүлсэн бөгөөд энэхүү зохицуулалтыг 2020 оны 11 дүгээр сард хэвийн горимд эргүүлэн шилжүүлсэн. Энэтхэг улсын хувьд тогтмол хүүтэй репо хэрэгсэл болон овернайт зээлийн арилжаа хаагдах цагийг ажлын өдөр бүрийн 00:00 цаг хүртэл сунган ажиллаж байна. Аргентин улсад хэрэгжүүлсэн хадгаламжийн даатгалын схем нь санхүүгийн тогтвортой байдалд эергээр нөлөөлсөн гэж үзсэн тул хэвийн горимд шилжүүлэхгүй хадгалхаар шийдвэрлэжээ.

2. Бодит эдийн засгийн төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг дэмжих

2.1. ААН-үүдэд олгох Засгийн газрын зээл

Засгийн газраас бизнесийн салбарт зээл олгож дэмжлэг үзүүлсэн улсуудаас цөөн хэд нь л эдгээр дэмжлэгийг хэрхэн зогсоох талаар мэдээлэл өгсөн. Зарим улсад энэ төрлийн дэмжлэгийг цар тахлын үед хамгийн чухал үүргийг гүйцэтгэсэн хүнс болон эрүүл мэндийн салбарт чиглүүлэн олгожээ (SA, AR). Солонгос улсын хувьд ААН-д үзүүлж буй шууд дэмжлэгийг эргүүлэн татахдаа эдийн засгийг “зөөлөн газардуулах”-д өндөр ач холбогдол өгч байгаа хэмээн тайлбарласан бол Испани улс ААН-д үзүүлэх дэмжлэгээ аажмаар бууруулна гэж мэдэгдэв. Гэвч, чухам макро эдийн засаг болон эрүүл мэндийн салбарт ямар нөхцөл бүрэлдэхэд эдгээр дэмжлэгийг эргүүлэн татах талаар гишүүн улсуудаас мэдээлэл өгөөгүй байна.

2.2. Тэтгэмж ба өөрийн хөрөнгийн дэмжлэг

Ихэнх улсууд ААН-үүдэд нэг удаагийн, богино хугацааг хамрах тэтгэмж олгосон тул энэ арга хэмжээний хүрээнд эргүүлэн татах гэсэн ойлголт байхгүй юм. Харин, Ковид-19-ийн тархалт нэмэгдэж, бизнесийн үйл ажиллагааг хязгаарласантай холбоотойгоор тэтгэмжийн шинэ схемүүд хэрэгжүүлсэн тохиолдол цөөнгүй билээ.

ОХУ, Швейцар болон Их Британид сүүлд олгосон тэтгэмжүүдийг шинээр хэрэгжүүлсэн хөл хорионд шууд өртсөн салбаруудад чиглүүлсэн байна. Недерланд улсын хэрэгжүүлсэн тэтгэмжийн схемүүд маш богино хугацаатай (хамгийн уртдаа 3 сарын хугацаатай) хэдий ч тэтгэмжийн схемийн хугацаа дуусахад эрүүл мэндийн салбарт гарч буй өөрчлөлтүүдийг харгалзан үздэг юм байна. ААН-үүдэд өөрийн хөрөнгийн дэмжлэг үзүүлж буй зарим улс орнууд өргөдөл хүлээн авах хугацааг сунгасан байна. Тухайлбал, Герман улсад хэрэгжиж буй өөрийн хөрөнгийн дэмжлэгийн схемийн дуусах хугацааг хойшлуулж, 2020 оны эцсээс 2021 оны 9 дүгээр сарыг дуустал сунгажээ. Солонгос улс мөн гол секторуудад чиглэсэн дэмжлэгийн өргөдөл хүлээн авах хугацааг сунгаж болзошгүй байгаа гэж тайлагнасан байна. Япон улсын ЗГ-аас санхүүгийн хүндрэлд орсон орон нутгийн банкуудад олгох өөрийн хөрөнгийн зузаатгалын дэмжлэгийн хүсэлт хүлээн авах хугацааг 2026 оны 3 дугаар сарыг дуустал сунгасан байна.

2.3. ААН-үүдэд үзүүлэх хөнгөлөлтүүд

2021 он гарахад ихэнх гишүүн орнууд ААН-үүдийг чиглэсэн хөнгөлөлттэй зохицуулалтуудыг хэвийн горимд шилжүүлж дуусаагүй байв. Харин, авиа компаниуд болон нисэх буудлуудад үзүүлэх дэмжлэгийн хөтөлбөр (RU), нийгмийн даатгалын

төлбөрийг түр хойшлуулах (MX), Ковид-19-ийн гамшигт өртсөн бүс нутагт үйл ажиллагаа эрхэлдэг ЖДҮ-үүдийг ААН-ийн албан татвараас чөлөөлөх (KR), микро бизнес эрхлэгчдийг НӨАТ-аас түр чөлөөлөх (KR), тодорхой бүс нутгийн алим, лийрийн та риалан аж ахуй эрхлэгч пүүсүүдэд чиглэсэн яаралтай дэмжлэг (AR) зэрэг цар тахалд хамгийн их өртсөн салбар болон бүс нутгуудад үзүүлсэн яаралтай дэмжлэгүүдийг зогсоогоод байна.

Зарим тохиолдолд энэ төрлийн яаралтай арга хэмжээг өөр арга хэмжээгээр орлуулсан байна. Жишээлбэл, Саудын Арабт хямралын эхний хоёр сарын турш худалдаа, үйлдвэрлэл болон хөдөө, аж ахуйн салбарын хэрэглэгчдийн цахилгааны төлбөрт хөнгөлөлт үзүүлж байсан бол үүнийг өөр дэмжлэгийн арга хэмжээгээр орлуулжээ.

Нэлээд хэдэн улсад ААН-д чиглэсэн хөнгөлөлттэй зохицуулалтын дуусах хугацааг зарласан байгаа (CA, CN, DE, ES, FR, HK, KR, NL, SA, UK). Недерланд улсын хэрэгжүүлж буй арга хэмжээнүүд харьцангуй богино хугацааг хамарч байгаа ч хэд хэдэн удаа тохируулга хийж, хугацааг сунгасан болно. Герман улсад татварын төлбөрийг хойшлуулах, албан татвараас чөлөөлөх зохицуулалтыг 2021 оныг дуустал мөрдөж болзошгүй байна. Япон улсад ААН-ийн хүсэлтийг үндэслэн татварын мэдүүлэг өгөх, төлбөр хийх хугацааг хойшлуулах боломжийг бүрдүүлэн ажиллаж байна.

Харин, цөөнгүй тооны улс орнууд зарим хөнгөлөлтүүдийн дуусах хугацааг тодорхой зааж өгөөгүй бөгөөд нөхцөл байдлаас хамааран дуусах хугацааг тогтооно гэж мэдэгдээд байна (AR, ES, KR, SA, SG, UK). Аргентин улс нийтийг хамарсан эрүүл мэндийн онцгой нөхцөл байдал намжтал хөнгөлөлттэй зохицуулалтуулыг үргэлжлүүлэх бол Испани улс аялал жуулчлалын салбарт үүссэн шокыг зөөллөх зорилгоор багц арга хэмжээг нэвтрүүлэн хэрэгжүүлж байгаа хэмээн тайлагнажээ.

2.4. Засгийн газраас гаргах зээлийн батлан даалт

Ихэнх гишүүн орнууд ЗГ-аас газрын батлан даалттай зээл олгож ААН-үүдийг дэмжиж байна (AR, AU, CA, CN, DE, ES, EU, FR, HK, ID, IT, JP, KR, NL, RU, SA, TR, UK). Зарим улсууд энэ төрлийн хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэхээр шийдвэрлэж, ЗГ-ын батлан даалтад хамрагдах өргөдөл гаргах сүүлийн хугацааг сунгасан (AR, CA, DE, HK, IT, NL, RU, SA, UK) бол Швейцар улс тус арга хэмжээг зогсоосон гэж мэдээлсэн байна.

Харин, гишүүдээс хамгийн багадаа хоёр улсад Засгийн газрын батлан даалттай зээлийн хөтөлбөрийг өргөжүүлээд байна. Тухайлбал, Итали улс шалгуур үзүүлэлтүүд сулруулснаар ЖДҮ болон дунд хэмжээний ААН-үүдэд (499 хүртэл ажилтантай) тодорхой нөхцлийн дор батлан даалтад хамрагдах боломжийг бүрдүүлэв. Түүнчлэн, Испани, Итали улсуудад батлан даалтын хугацааг уртасгасан. Турк улсад 2020 оны эцсээр аялал жуулчлалын салбарт чиглэсэн зээлийн багцыг гаргав: Зээлийн батлан даалтын сангаас баталгаа гаргах бөгөөд 2021 оны 11 дүгээр сар хүртэл үндсэн төлбөрөөс чөлөөлөх юм. Маш олон улсууд зээлийн батлан даалтын схемд хамрагдах сүүлийн хугацааг тодорхой заагаагүй (AR, AU, CN, ES, FR, ID, IN, JP, KR, NL, SA, SG, US) бөгөөд дуусах хугацаа нь нөхцөл байдлаас хамаарна гэж мэдэгдсэн байна.

2.5. Мөчлөг сөрсөн нөөц өөрийн хөрөнгө болон бусад системийн эрсдэлийн нөөц хөрөнгийг чөлөөлөх зохицуулалт

Мөчлөг сөрсөн нөөц өөрийн хөрөнгө болоод бусад төрлийн системийн эрсдэлээс сэргийлэх нөөц хөрөнгийн ирээдүйн төлөвийн талаар дөрвөн улсаас мэдээлэл ирүүлснээс бүгд мөчлөг сөрсөн нөөц өөрийн хөрөнгийг цар тахлын эхэн үед бууруулсан бөгөөд ойрын ирээдүйд өөрчлөхгүй гэсэн хүлээлттэй байна. Их Британи улс 2022 оны 4 дүгээр улирлаас нааш мөчлөг сөрсөн нөөц өөрийн хөрөнгийн хувь хэмжээг нэмэхгүй болохоо мэдэгдсэн бол Швейцар, Франц зэрэг улсууд тус зохицуулалтыг хэвийн горимд шилжүүлэх хугацааг тогтоогоогүй байна. Канад улс Дотоодын тогтвортой байдлын нөөц хөрөнгийг 2020 оны 3 дугаар сард хэсэгчлэн чөлөөлсөн ба тус нөөц хөрөнгийн шаардлагыг хамгийн багадаа 18 сарын турш нэмэгдүүлэхгүй гэдгээ тухайн үед мэдэгдэж байсан билээ.

2.6. Нөөц өөрийн хөрөнгө болон хөрвөх чадварыг хангах нөөцийг ашиглуулах

Хэдийгээр маш олон оронд зээлийг тасалдуулахгүйн үүднээс санхүүгийн байгууллагуудад нөөц өөрийн хөрөнгө болон хөрвөх чадварыг хангах нөөцөө ашиглахыг зөвлөн дэмжиж байгаа ч зарим улсад эдгээр нөөцийг дахин бүрдүүлэх хэтийн төлөвлөгөөг гарган ажиллаж байна (DE, EA, IT, MX). Тухайлбал, Европын төв банк өөрийн шууд хяналтанд байдаг банкуудад 2022 оныг дуустал Пиллар 2 зөвлөмж болон Базель III стандартын нөөцийн шаардлагаас доогуур хэмжээнд барьж ажиллахыг зөвшөөрсөн бөгөөд энэхүү аргачлалыг Италийн төв банк өөрийн харьяаллын банкуудад хэрэгжүүлж байна. Мексикийн банкууд 2021 оныг дуустал өөрийн хөрөнгийг хамгаалах нөөц санг ашиглах боломжтой бөгөөд энэ хугацаанаас хойш улирал бүрт өөрийн хөрөнгийг 0.25 нэгж хувиар нэмэгдүүлэх замаар бүрдүүлэх ёстой. Судалгаанд хамрагдсан улсууд мөн эдийн засгийн нөхцөл байдал сэргэтэл банкуудаас нөөц өөрийн хөрөнгийг бүрдүүлэхийг шаардахгүй гэдгээ мэдэгдсэн болно.

Энэтхэг болон Мексик улсуудад банкны хөрвөх чадварыг хангах нөөцийг хэрхэн ашиглах, хэрхэн дахин бүрдүүлэх талаар цаг хугацааны хуваарь бүхий зөвлөмж гаргасан бол Канад болон Европын төв банкууд зах зээлийн нөхцөл байдлаас шалтгаалан тус нөөцийг дахин бүрдүүлэх хугацааг тогтооно гэж дурджээ.

2.7. Хөшүүргийн харьцаа

Дөрвөн улсад (CA, CN, US, JP) хөшүүргийн харьцааг тооцох аргачлалд түр өөрчлөлт оруулж, төв банкн дахь нөөц болон харилцах, хадгаламжийг хөшүүргийн эрсдэлийн тооцооллоос хасав. Канад болон АНУ-д дээрх тооцооллоос ЗГ-ын бондыг хассан бол Бразил, Их Британи улсуудад батлан даалтын схемийн хүрээнд олгосон зээлүүдийг хасч тооцохоор шийдвэрлэжээ. Энэхүү хөнгөлөлттэй зохицуулалтыг хэрэгжүүлж буй улсуудаас дөрөв нь дуусах хугацааг зарласан (CA, CN, EA, JP) ба үүнээс Канад, Швейцар улсууд хугацааг хамгийн багадаа 6 сараар сунгасан бол Японы СЗХ-ноос тус хөнгөлөлтийн мөрдөгдөх хугацааг 1 жилээр сунган ажиллаж байна.

2.8. Ногдол ашиг хуваарилалт, хувьцааны буцаан худалдан авалт, бонусыг хязгаарлах

Цар тахлын эхэн үед банк, санхүүгийн байгууллагуудын ногдол ашиг хуваарилах, хувьцаа буцаан худалдан авах, нөхөн олговор болон бонус тараахыг хязгаарласан зохицуулалтыг ихэнх улсад хязгаарласан бөгөөд эдгээр улсаас дийлэнхид нь уг зохицуулалтыг үргэлжлүүлэн мөрдөж байна. Хугацааны хувьд дуусах хугацааг зааж өгөх (EA, ES, IT, MX, NL) эсвэл дахин хэлэлцэх хугацааг зааж өгөх (FR, UK) гэсэн үндсэн хоёр зарчмыг баримталж байна. Европын төв банкнаас 2021 оны 9 дүгээр сарын 30 гэхэд нөхөн олговрыг хэвийн горимд шилжүүлнэ гэж мэдэгдсэн бол Английн Санхүүгийн зохицуулах хорооноос энэ ондоо багтааж хэвийн горимд шилжүүлэх юм байна. Ногдол ашиг хуваарилахыг хязгаарласан зохицуулалтын хэрэгжих хугацааг Аргентин, Энэтхэг улсуудад сунгасан бол Солонгос улсад банкны салбарын алдагдал даах чадварыг сайжруулж, цар тахлаас үүссэн эдийн засгийн тодорхой бус байдалд бэлэн байх үүднээс ногдол ашгийн цэвэр ашигт эзлэх жинг 20 хувиас хэтрүүлэхгүй байх зөвлөмжийг 2021 оны 1 дүгээр сард банкуудад өгсөн байна.

Канад, ХБНГУ, Евро бүс, Испани, Франц, Итали, Неделанд, Их Британи, АНУ зэрэг орнуудад хязгаарлалтын зохицуулалтыг мөрдөх хугацааг сунгахдаа макро эдийн засгийн төлөв байдлыг харгалзан зохих өөрчлөлтүүдийг оруулан ажиллав. Банкны салбарын эрсдэл даах чадвар сайжирсан хэдий ч цар тахлын санхүүгийн системд үзүүлэх нөлөөлөл бүрэн дуусаагүй тул зөвхөн онцгой нөхцөлд ногдол ашиг хуваарилах зохицуулалттай ажиллаж байна. Европын төв банк сүүлд ногдол ашгийн хязгаарлалтын зохицуулалтыг өөрчилж, 2019-2020 оны хуримтлагдсан ашгийн 15 хувиас, CET1 харьцааны 0.2 нэгж хувиас хэтрэхгүй байхаар тогтоов. Зохицуулалтын энэхүү аргыг зарим Европын улсууд мөн хэрэгжүүлжээ (ES, NL).

Зарим улсад өөрийн хөрөнгө хуваарилах арга хэмжээтэй холбоотой шийдвэр гаргахад стресс тест (AU, ECB, UK), банкууд болон даатгалын компаниудын санхүүгийн төсөөлөл (AU), эмзэг байдлын анализ (ECB) зэрэг олон төрлийн аналитик хэрэгслийг ашигладаг болохыг дурджээ. Мөн, Австрали болон Швейцар улсад банкны системийн, Европын холбооны улсуудад даатгалын компаниудын ногдол ашгийн хуваарилалтад тавьсан хязгаарлалтуудыг цуцалсан байна.

3. Зээлдүүлэгчдэд чиглэсэн дэмжлэг

3.1. Активын ангиллын талаар зөвлөмж

Цар тахлын үед ихэнх улс орнууд бүтцийг өөрчилсөн, чанаргүй болон эргэн төлөлтийг хойшлуулсан зээлийг хэрхэн ангилах талаар банк, санхүүгийн байгууллагуудад зөвлөмж өгч ажилласан ба зарим улсуудад хөнгөлөлттэй зохицуулалтын дуусах хугацааг заасан байна (AU, CA, EA, IN, MX, TR).

Австралийн Санхүүгийн зохицуулах хорооноос зээлийн төлбөрийн хойшлуулсан хугацаа нь хугацаа хэтрэлтэд тооцогдохгүй төдийгүй хөнгөлөлтөд хамрагдсан зээлүүдийг бүтэц өөрчилсөн юмуу ангилал буурсан гэж тооцохгүй байхаар шийдвэрлэжээ. Энэхүү зохицуулалтыг хамгийн уртдаа 10 сарын турш эсвэл 2021 оны 4 дүгээр сарын 1 хүртэл

хэрэгжүүлэх юм байна. Үүний адилаар Канадын төв банк төлбөрийг хойшлуулсан зээлийг тодорхой хугацааны (3 – 6 сарын) турш хэвийн ангилалд хадгалахыг зөвлөсөн бөгөөд 2020 оны 9 дүгээр сарын 30-наас хойш төлбөрийг хойшлуулсан зээл энэхүү хөнгөлөлтөд хамрагдахгүй байхаар зохицуулжээ. Европын холбооны улсуудад энэ төрлийн хөнгөлөлтийн хэрэгжих хугацааг 2021 оны 3 дугаар сарын 31-нээр дуусгавар болгосон бол Энэтхэгийн нөөцийн банкнаас төлбөрийг хойшлуулсан зээлийн ангиллыг 3 сарын хугацаатай царцаах зохицуулалтыг хэрэгжүүлсний дараа нэг удаа 3 сараар сунгаж, 2020 оны 8 дугаар сард зохицуулалтыг хэвийн горимд эргүүлэн шилжүүлэв.

3.2. Зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүдийг уян хатан болгох

Банкуудад тавих зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүдийг уян хатан болгох чиглэлд авсан арга хэмжээнүүдийн ихэнхийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж байгаа ч зарим улсад эдгээр арга хэмжээг дуусгавар болгох талаар судалж эхэлжээ. Энэ төрлийн зарим хөнгөлөлттэй зохицуулалтын дуусгавар болох хугацааг тодорхой заасан байгаа. Тухайлбал, Европын төв банкнаас арилжих боломжит актив болон тэдгээрийг гаргасан, хамгийн бага шаардлагыг хангасан этгээдэд тавих шалгуурыг сулруулсан бөгөөд энэ зохицуулалтыг 2022 оны 6 дугаар сар хүртэл хэрэгжүүлэхээр болсон байна. Энэтхэгийн нөөцийн банк тухайн өдрийн кассын доод үлдэгдлийн хувь хэмжээг 3 сарын хугацаатай бууруулсан ба 2020 оны 9 дүгээр сард тус зохицуулалтын хэрэгжих хугацааг дахин сунгав. Мексикийн төв банк болон зохицуулах хорооноос банкны төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварт тавих хэд хэдэн шалгуур үзүүлэлтийг уян хатан болгох зохицуулалтыг хэрэгжүүлсэн бөгөөд банк хоорондын захын төлөв байдал сайжраагүй тул эдгээрийн хугацааг 2022 оны 2 дугаар сар хүртэл сунгасан байна. Бразилын төв банк банкуудын заавал байлгах нөөцийн хувь хэмжээний тооцооллоос зарим активыг хассан бөгөөд энэхүү түр зохицуулалтыг 2021 оны 7 дугаар сарын 5-ны өдрийг хүртэл аажмаар хэвийн горимд шилжүүлэх юм.

3.3. Шалгуур үзүүлэлтийг хангах сүүлийн хугацааг хойшлуулах

Гишүүн орнуудын ихэнх нь хяналт шалгалтын зориулалттай тайлан, жилийн эцсийн санхүүгийн тайлан тэнцэл болон бусад мэдээллийг холбогдох байгууллагад хүргүүлэх сүүлийн хугацааг 2020 оны эцэс хүртэл сунгасан (AR, BR, CA, DE, EA, FR, HK, IT, KR, MX, RU, UK, US, TR). Үүнээс хойш шалгуур үзүүлэлт хангах сүүлийн хугацааг хойшлуулах арга хэмжээг сунган хэрэгжүүлэх тохиолдол гарсан бөгөөд цар тахлын тархалтаас хамааран уг арга хэмжээг дахин хэрэгжүүлэх боломжтой болохыг хэд хэдэн улс дурджээ.

4. Хувийн секторын өрийн дарамтыг бууруулах

4.1. Зээлийн бүтцийг өөрчлөх

Хувийн секторын өрийн дарамтыг бууруулж, банкны салбарын чанаргүй актив огцом нэмэгдэхээс сэргийлэх зорилгоор ихэнх улсад зээлийг дахин санхүүжүүлэх, хугацааг сунгах, зарим төлбөрөөс чөлөөлөх, төлбөрийн хугацааг хойшлуулах замаар зээлийн нөхцлийг өөрчлөх боломжийг бүрдүүлэн ажиллаж байгаа ба зарим улсад энэ төрлийн

арга хэмжээг зогсоосон байна. Мексик улсад зээлд бүтцийн өөрчлөлт хийх өргөдөл гаргах хугацааг дуусгасан бол Өмнөд Африкт цар тахалд өртсөн МЖДҮ-үүдэд олгох ЗГ-ын зээлд бүтцийн өөрчлөлт хийх боломжийг хаасан байна. Энэтхэг улсад зээлийн хүүгийн төлбөрийг хойшлуулах, зээлийн хүүгийн төлбөрийг санхүүжүүлэх богино хугацаат зээл олгох зохицуулалтыг хэрэгжүүлж, уг арга хэмжээг нэг удаа сунгасан бөгөөд зээлийн хүүг хойшлуулах зохицуулалтын хэрэгжилт 2020 оны 8 дугаар сард дууссан бол богино хугацаат зээлүүд 2021 оны 3 дугаар сард төлөгдөж дуусах юм.

Зээлийн төлбөрийг хойшлуулах зохицуулалтыг зарим улсад зогсоосон байна. Аргентин улсад зээлийн төлбөрийг хойшлуулах хөнгөлөлтөөс ЗГ-ын харьяа байгууллагад төлөх үндсэн зээлийн төлбөрийг хасчээ. Тус улсад мөн банкны төлөгдөөгүй зээлийн үлдэгдэлд торгуулийн хүү төлөхгүй байх, хойшилсон үндсэн зээлийн төлбөрийг зээлийн хугацаа дуусахад төлөх зэрэг зохицуулалтыг хэрэгжүүлсэн ба эдгээрийн хугацааг нэг удаа сунгасан боловч эдийн засгийн үйл ажиллагаа сэргэсэнтэй холбогдуулан 2020 оны эцэст зогсоожээ. ОХУ-д санхүүгийн хүндрэлээс шалтгаалан зээлийн төлбөрийг 6 сар хүртэл хугацаагаар хойшлуулах зохицуулалтыг хэрэгжүүлсэн бол Саудын Арабт ажилгүйдлийн тэтгэмжид хамрагдсан иргэдийг бүх төрлийн санхүүгийн бүтээгдэхүүний 3 сарын үндсэн төлбөрийг нэмэлт зардалгүйгээр хойшлуулж ажиллажээ. Тус зохицуулалтыг эргүүлэн хэвийн горимд шилжүүлсэн байна. Мөн, Герман улсад цар тахалд өртсөний улмаас орлого нь доголдсон иргэд, микро үйлдвэрлэгчдийн утас, цахилгааны төлбөр, зээлийн үндсэн болон хүүгийн эргэн төлөлтийг хойшлуулсан зохицуулалтыг дуусгавар болгожээ.

Зарим улсад энэ төрлийн арга хэмжээг дуусгавар болгох өдрийг тодорхой заасан байна (HK, ID, IT, KR, NL, SG, ES, UK). Харин, хэд хэдэн улс тус арга хэмжээг түр сунгах эсвэл аажмаар хэвийн горимд шилжүүлэх зарчмыг баримталж байна. Итали улсад ЖДҮ-үүдэд олгосон зээлийн төлбөрийг хойшлуулах схемийг 2021 оны 6 дугаар сар хүртэл дахин хэдэн сарын хугацаатайгаар сунгасан байхад Сингапур улсад зээлийн эргэн төлөлттэй холбоотой хөнгөлөлтүүдийг удаан үргэлжлүүлэх нь эдийн засаг, санхүүгийн системд сөргөөр нөлөөлөх тул зарим зохицуулалтыг зогсоосон болно. Хонг Конгод мөн дэмжлэгийг хэсэгчлэн зогсоож байгаа ба бизнесийн зээлийн үндсэн төлбөрийг хойшлуулах зохицуулалтын хугацааг 2021 оны 10 дугаар сар хүртэл 6 сараар, худалдааны зээлийн төлбөрийг хойшлуулах зохицуулалтыг 90 хоногоор сунган ажиллаж байна.

Харин, бусад улс орнууд зээлийн бүтэц болон нөхцлийг өөрчлөх хөнгөлөлттэй зохицуулалтыг зогсоох хугацааг мэдэгдээгүй ба цар тахлын нөхцөл байдлаас хамааран хэвийн горимд шилжүүлэх юм байна (AU, ES, KR, NL, UK).